

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

DEPARTAMENT OBRONY NARODOWEJ
I BEZPIECZEŃSTWA WEWNĘTRZNEGO

Nr kontroli: P/05/079

Nr ewid. 4/2006/P05079/KOB

Informacja o wynikach kontroli procesu rekonwersji zawodowej żołnierzy zawodowych odchodzących z Sił Zbrojnych RP

W a r s z a w a

k w i e c i e ń

2 0 0 6 r .

Misją: *Najwyższej Izby Kontroli jest dbałość o gospodarność i skuteczność w służbie publicznej dla Rzeczypospolitej Polskiej*

Wizją: *Najwyższej Izby Kontroli jest cieszący się powszechnym autorytetem najwyższy organ kontroli państwowej, którego raporty będą oczekiwanym i poszukiwanym źródłem informacji dla organów władzy i społeczeństwa*

Informacja o wynikach kontroli procesu rekonwersji zawodowej żołnierzy zawodowych odchodzących z Sił Zbrojnych RP

p.o. Dyrektora
Departamentu Obrony Narodowej
i Bezpieczeństwa Wewnętrznego

Wiesław Kurzyca

Zatwierdzam:
Piotr Kownacki

Wiceprezes
Najwyższej Izby Kontroli
Warszawa, 2006-04-04

Najwyższa Izba Kontroli
ul. Filtrowa 57
00-950 Warszawa
tel./fax: 0-prefiks-22-825 44 81
www.nik.gov.pl

Spis treści

1. Wprowadzenie	4
2. Podsumowanie wyników kontroli	6
2.1. Ogólna ocena kontrolowanej działalności	6
2.2. Synteza wyników kontroli	7
2.3. Finansowe rezultaty kontroli	12
2.4. Uwagi końcowe i wnioski	13
3. Ważniejsze wyniki kontroli	14
3.1. Charakterystyka stanu prawnego	14
3.2. Istotne ustalenia kontroli	19
3.2.1. Struktura rekonwersji kadr	19
3.2.2. Formy pomocy rekonwersyjnej	21
3.2.3. Realizacja poszczególnych form pomocy rekonwersyjnej	22
3.2.4. Finansowanie pomocy rekonwersyjnej w Siłach Zbrojnych RP	29
3.2.5. Nadzór nad funkcjonowaniem rekonwersji kadr w Siłach Zbrojnych RP	31
3.2.6. Współpraca Ministra Obrony Narodowej z innymi organami administracji publicznej zaangażowanymi w proces rekonwersji	32
4. Informacje dodatkowe o przeprowadzonej kontroli	33
4.1. Przygotowanie kontroli	33
4.2. Postępowanie kontrolne i działania podjęte po zakończeniu kontroli	33
5. Załączniki	37
5.1. Słowniczek ważniejszych terminów	37
5.2. Wykaz jednostek objętych kontrolą	38
5.3. Wykaz organów, którym przekazano informację o wynikach kontroli.....	39
5.4. Szczegółowe tabele i zestawienia liczbowe	40
5.5. Wykaz aktów prawnych dotyczących kontrolowanej działalności	43

1. Wprowadzenie

Tytuł kontroli

Najwyższa Izba Kontroli w 2005 r. przeprowadziła kontrolę oznaczoną numerem P/05/079, zatytułowaną „*Proces rekonwersji zawodowej żołnierzy zawodowych odchodzących z Sił Zbrojnych RP*”.

Zgodnie z definicją Ministerstwa Obrony Narodowej pomoc rekonwersyjna jest to ogół przedsięwzięć podejmowanych wobec żołnierzy zawodowych zwalnianych i zwolnionych z zawodowej służby wojskowej w zakresie przekwalifikowania, doradztwa zawodowego, odbywania praktyk zawodowych oraz pośrednictwa pracy, mających na celu przygotowanie tych żołnierzy do podjęcia zatrudnienia¹.

W opinii NIK, termin rekonwersja oznacza ponowną konwersję, a zatem nie odpowiada znaczeniu nadanemu temu terminowi w rozporządzeniu Ministra Obrony Narodowej. Niezależnie od tej opinii, w informacji używany jest termin rekonwersja w celu zachowania spójności z terminologią stosowaną w dokumentach źródłowych MON.

Przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 30 stycznia 2001 r. „Program przebudowy i modernizacji technicznej Sił Zbrojnych RP w latach 2001-2006”² określił zasadnicze kierunki zmian w Siłach Zbrojnych, dostosowując je do standardów NATO. Realizowana na podstawie założeń ww. Programu, restrukturyzacja i modernizacja Sił Zbrojnych jako jeden z głównych kierunków zakładała m.in. zmniejszenie liczebności Sił Zbrojnych do 150 tys. na koniec 2003 r. W kontrolowanym okresie zwolniono z zawodowej służby wojskowej 22.671 żołnierzy.

Kontrola została podjęta z inicjatywy własnej Najwyższej Izby Kontroli, w związku z sugestią Komisji Obrony Narodowej Sejmu RP. Środowisko wojskowe oraz posłowie z Komisji Obrony Narodowej Sejmu RP wyrażali zainteresowanie przygotowaniem organów powołanych do realizacji zadań związanych z pomocą rekonwersyjną przysługującą byłym żołnierzom zawodowym, a także możliwościami zatrudniania byłych żołnierzy zawodowych na stanowiskach związanych z obronnością kraju.

Cel kontroli

Celem kontroli była ocena sprawności i efektywności działania organów rekonwersji kadr oraz celowości i gospodarności wydatkowania środków budżetowych na rekonwersję

¹ Dz. U. z 2004 r. Nr 147, poz. 1549

² Zawarty następnie w ustawie z dnia 25 maja 2001 r. o przebudowie i modernizacji technicznej oraz finansowaniu Sił Zbrojnych RP w latach 2001-2006, (Dz. U. Nr 76, poz. 804)

zawodową żołnierzy zwalnianych ze służby zawodowej oraz byłych żołnierzy zawodowych, a także realizacja przez organy administracji publicznej zadań dotyczących zatrudniania zwalnianych i byłych żołnierzy zawodowych na stanowiskach związanych z obronnością kraju.

Zagadnienia objęte tematyką kontrolną dotyczyły: sposobu stosowania przez organy rekonwersji poszczególnych form pomocy rekonwersyjnej, współpracy z instytucjami spoza wojska na rzecz zatrudniania byłych żołnierzy zawodowych, finansowania pomocy rekonwersyjnej oraz sprawowania nadzoru i kontroli organów prowadzących działalność w zakresie rekonwersji.

Badania kontrolne zostały przeprowadzone w okresie od 15 kwietnia 2005 r. do 29 października 2005 r. i objęły okres od 2001 r. do I półrocza 2005 r.

2. Podsumowanie wyników kontroli

2.1. Ogólna ocena kontrolowanej działalności

Najwyższa Izba Kontroli ocenia negatywnie działalność Ministerstwa Obrony Narodowej w zakresie rekonwersji zawodowej żołnierzy zwalnianych z zawodowej służby wojskowej w skontrolowanym okresie. Jednocześnie ocenia pozytywnie działalność powołanych przez Ministra Obrony Narodowej terenowych organów rekonwersji, mimo stwierdzonych nieprawidłowości.

Najwyższa Izba Kontroli negatywnie ocenia sam proces tworzenia systemu prawnego regulującego pomoc rekonwersyjną, jak i jego kształt. Brak należytej staranności i zanedbania w opracowaniu projektów przepisów dotyczących zasad udzielania pomocy rekonwersyjnej spowodował tworzenie przepisów dotyczących świadczenia usług pośrednictwa pracy niezgodnych z obowiązującymi ustawami, niewykonanie upoważnień ustawowych oraz brak stosownej inicjatywy ustawodawczej dotyczącej ustawy o służbie cywilnej, wówczas gdy przygotowywana była nowa ustawa o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych. NIK ocenia powyższe nieprawidłowości jako działania nielegalne.

Stworzony system rekonwersji kadr wpłynął pozytywnie na dostępność informacji o świadczeniach przysługujących zwalnianym żołnierzom zawodowym. Uzyskano także zadowalające efekty działań w ramach niektórych form pomocy rekonwersyjnej, których skutkiem było bezpośrednio pozyskanie miejsc pracy dla zwalnianych żołnierzy zawodowych lub dobre przygotowanie tych żołnierzy do radzenia sobie na cywilnym rynku pracy. Błędem ze strony Ministerstwa Obrony Narodowej było niestworzenie systemu oceny efektywności działania organów rekonwersji, w tym wykorzystania przez nie środków finansowych, co NIK oceniła jako nierzetelność.

Środki budżetowe przeznaczone na rekonwersję żołnierzy zawodowych zwalnianych ze służby wojskowej były kierowane celowo na funkcjonowanie wyspecjalizowanych organów wojskowych właściwych do udzielania pomocy rekonwersyjnej. Wystąpiły jednakże liczne nieprawidłowości przy wykorzystywaniu środków publicznych na poszczególne formy pomocy rekonwersyjnej. Większość ze wspomnianych nieprawidłowości miało charakter naruszeń prawa, a część z nich wynikała z nierzetelności w działaniu.

2.2. Synteza wyników kontroli

1. W resorcie Obrony Narodowej nie wypracowano całościowej spójnej koncepcji świadczenia pomocy rekonwersyjnej oraz propozycji kierunków resortowej polityki społeczno-zawodowej dotyczącej udzielania pomocy rekonwersyjnej. Ponadto, w ocenie NIK, zadania w zakresie rekonwersji zostały powierzone zbyt wielu jednostkom organizacyjnym w resorcie³, skutkiem czego było powielanie tych samych zadań na poszczególnych szczeblach kierowania i dowodzenia, a to prowadziło do zaniechania podejmowania lub pozornej realizacji niektórych zadań [szerzej str. 20-21].
2. W resorcie obrony narodowej nie wypracowano mechanizmów pozwalających oceniać sprawność i efekty działań podejmowanych w omawianym obszarze. Niepełne dane na temat efektów działalności rekonwersyjnej pozwalały jedynie na sformułowanie częściowych ocen w odniesieniu do poszczególnych form i metod tej działalności. Na przykład, wysoką skuteczność (1/3 spośród wszystkich uzyskanych miejsc pracy dla zwalnianych żołnierzy) osiągnięto jako rezultat organizowanych giełd i targów pracy. Korzystny wpływ wywierało także doradztwo zawodowe i niektóre rodzaje kursów przekwalifikowania lub uzyskiwania nowych umiejętności. W ocenie NIK, na pozytywną ocenę w opisanym zakresie zasługuje działalność Wojskowego Centrum Aktywizacji Zawodowej oraz terenowych ośrodków aktywizacji zawodowej. Z uwagi jednak na wspomniany powyżej brak mechanizmu pomiaru efektywności, całościowa ocena nie jest możliwa [szerzej str. 22-23].
3. W okresie od początku 2001 r. do końca czerwca 2005 r. zwolniono z zawodowej służby wojskowej 22.671 żołnierzy, z czego 86,3% uprawnionych było do pomocy rekonwersyjnej. 50,5% żołnierzy uprawnionych zwróciło się o wsparcie do organów rekonwersji, z czego zatrudnionych zostało 46,8% żołnierzy składających wnioski. Podane liczby dotyczą byłych żołnierzy zawodowych faktycznie zatrudnionych w rezultacie pośrednictwa pracy prowadzonego przez organy rekonwersji kadr. Nie obejmują one wszystkich, którzy podjęli zatrudnienie po skorzystaniu z innych form pomocy rekonwersyjnej finansowanej przez MON, gdyż byli żołnierze zawodowi nie mają obowiązku powiadamiania organów rekonwersji o fakcie podjęcia pracy [szerzej str. 21-22].

³ Aktualnie, na podstawie rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 7 czerwca 2004 r. (przyp. nr 6), organami wojskowymi właściwymi w zakresie udzielania pomocy rekonwersyjnej są: Pełnomocnik Ministra Obrony Narodowej, dowódcy rodzajów sił zbrojnych, dowódcy okręgów wojskowych, dowódcy korpusów, komendanci szkół, szefowie wojewódzkich sztabów wojskowych, dowódcy garnizonów i wojskowi komendanci uzupełnień.

4. Minister Obrony Narodowej uczestniczył w tworzeniu i wydawaniu aktów prawnych regulujących proces rekonwersji żołnierzy zawodowych zwalnianych ze służby zawodowej przed osiągnięciem pełnych uprawnień do zaopatrzenia emerytalnego. Poza pozytywnym aspektem tego udziału polegającym na kompleksowym uregulowaniu przedmiotowej problematyki w ustawie o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych⁴ oraz aktach wykonawczych do niej, wystąpiły nieprawidłowości i uchybienia, które miały zasadniczy wpływ na przebieg procesu, o którym mowa. Nieprawidłowości te omówione zostały w punktach 5, 6, 7, 8 poniżej.
5. Minister Obrony Narodowej w rozporządzeniach z dnia 11 czerwca 1997 r.⁵ oraz z dnia 7 czerwca 2004 r.⁶ zobowiązał organy właściwe w zakresie udzielania pomocy rekonwersyjnej do świadczenia pośrednictwa pracy, na zasadach określonych w ustawach, na rzecz żołnierzy zawodowych, co naruszało przepisy ustawy o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu⁷ oraz ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy⁸. Stan powyższy trwał do dnia 1 listopada 2005 r., gdy weszła w życie zmiana art. 35 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, na podstawie której wyspecjalizowane organy wojskowe zostały upoważnione do świadczenia pośrednictwa pracy w pełnym zakresie⁹. W ocenie Najwyższej Izby Kontroli, wydanie przez Ministra Obrony Narodowej przepisów wykonawczych niezgodnych z ustawami było nielegalne, a ponadto narażało przedstawicieli organów rekonwersji na odpowiedzialność karną przewidzianą w powołanych wyżej ustawach [szerzej str. 15-16].
6. Minister Obrony Narodowej w rozporządzeniu z dnia 7 czerwca 2004 r.¹⁰ nie uwzględnił zasady szczególnego traktowania żołnierzy zwolnionych z zawodowej służby wojskowej ze względu na zmiany organizacyjne oraz nieposiadających uprawnień emerytalnych lub rentowych, do czego Minister został zobowiązany w ustawie o służbie zawodowej żołnierzy zawodowych. Zaniechanie przez Ministra obowiązku nałożonego ustawą

⁴ Dz. U. z 2003 r. Nr 179, poz.1750 ze zm.

⁵ Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 11 czerwca 1997 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu przyuczenia do zawodu lub przekwalifikowania, doradztwa zawodowego, odbywania praktyk zawodowych oraz pośrednictwa pracy, realizowanych przez wyspecjalizowane organy wojskowe, a także szczegółowych zasad i warunków korzystania z pomocy w tym zakresie przez żołnierzy zwolnionych z zawodowej służby wojskowej (Dz. U. Nr 63, poz. 398 ze zm.)

⁶ Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 7 czerwca 2004 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu korzystania przez żołnierzy zawodowych i byłych żołnierzy zawodowych z pomocy w zakresie przekwalifikowania, doradztwa zawodowego lub pośrednictwa pracy (Dz. U. Nr 147, poz. 1549 ze zm.).

⁷ Dz. U. z 2003 r. Nr 58, poz. 514 ze zm.

⁸ Dz. U. z 2004 r. Nr 99, poz.1001 ze zm.

⁹ Art. 35 ust. 2a zmienionej ustawy brzmi: *Pośrednictwo pracy, poradnictwo zawodowe, doradztwo personalne i organizację szkoleń dla żołnierzy zawodowych zwalnianych i zwolnionych z zawodowej służby wojskowej wykonują również wyspecjalizowane organy wojskowe, o których mowa w przepisach o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych.*

¹⁰ Dz. U. Nr 147, poz. 1549 ze zm.

spowodowało, iż od 1 lipca 2004 r. (data wejścia w życie ww. rozporządzenia) do 30 czerwca 2005 r. (data zbadania problemu przez NIK) 857 żołnierzy zwolnionych z zawodowej służby wojskowej przed uzyskaniem jakichkolwiek uprawnień emerytalnych lub rentowych nie mogło skorzystać z uprawnienia do szczególnego potraktowania. Najwyższa Izba Kontroli ocenia powyższe zaniedbanie jako niezgodne z prawem [szerzej str.17].

7. Ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych¹¹ przewidywały, iż żołnierz zwolniony z zawodowej służby wojskowej z powodów określonych w ustawach korzysta z pierwszeństwa w zatrudnieniu, w szczególności w administracji publicznej oraz na stanowiskach pracy związanych z obronnością kraju. Kierowanie byłych żołnierzy zawodowych do pracy na stanowiskach związanych z obronnością kraju jest utrudnione od czasu przyjęcia ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych z 2003 r., ponieważ Minister Obrony Narodowej nie podjął w kontrolowanym okresie skutecznych działań zmierzających do realizacji obowiązku zawartego w art. 119 ust. 3 ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych, zobowiązującego ministra właściwego do spraw pracy, by w porozumieniu z Ministrem Obrony Narodowej, uregulował szczegółowe warunki i tryb kierowania byłych żołnierzy zawodowych na stanowiska pracy związane z obronnością kraju. [szerzej str. 18-19].
8. Nierzetelnym działaniem było również wniesienie przez Ministra Obrony Narodowej projektu nowej ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych bez podjęcia inicjatywy ustawodawczej na rzecz nowelizacji ustawy o służbie cywilnej z dnia 18 grudnia 1998 r.¹² w celu utrzymania w niej zasady stanowiącej, że nabór kandydatów do korpusu służby cywilnej na stanowiska związane z obronnością kraju odbywa się z uznaniem pierwszeństwa w zatrudnieniu przysługującego osobom zwolnionym z zawodowej służby wojskowej. W następstwie powyższego nie mógł być stosowany odnośny przepis zawarty w ustawie o służbie cywilnej (art. 21 ust. 3¹³), a tym samym zabrakło podstawy prawnej dla preferencyjnego traktowania żołnierzy zwolnionych z zawodowej służby wojskowej przy zatrudnianiu na ww. stanowiska w korpusie służby cywilnej [szerzej str. 19, 21].
9. Pełnomocnik MON ds. Rekonwersji oraz wojskowi komendanci uzupełnień nie wywiązywali się z obowiązku prowadzenia wykazów stanowisk w administracji

¹¹ Dz. U. z 1997 r. Nr 10, poz. 55 ze zm. oraz Dz. U. z 2003 r. Nr 179, poz. 1750 ze zm.

¹² Dz. U. z 1999 r. Nr 49, poz. 483.

¹³ Art. 21 ust. 3 stanowi, że nabór kandydatów do korpusu służby cywilnej na stanowiska pracy związane z obronnością kraju odbywa się z uwzględnieniem pierwszeństwa w zatrudnieniu przysługującego osobom zwolnionym z zawodowej służby wojskowej, o których mowa w art. 88 ust. 1 ustawy z dnia 30 czerwca 1970 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (Dz. U. z 1997 r. Nr 10, poz. 55 ze zm.).

związanych z obronnością kraju¹⁴, które powinny być opracowywane na podstawie zawiadomień przesyłanych przez organy administracji publicznej o wolnych stanowiskach wymienionego rodzaju. Zawiadomienia te nie były przesyłane, natomiast działania DSSiR MON podejmowane w celu uzyskania potrzebnych do prowadzenia wykazu informacji były nieskuteczne. Wojskowe komendy uzupełnień nie podejmowały żadnych działań na rzecz pozyskania niezbędnych danych, co NIK uważa za działanie nierzetelne. Brak ww. wykazów utrudniał kierowanie zwolnionych żołnierzy na stanowiska związane z obronnością kraju.[szerzej str. 26-27, 32].

10. Zatrudnienie byłych żołnierzy zawodowych na wspomnianych stanowiskach związanych z obronnością kraju w resorcie obrony narodowej kształtowało się w kontrolowanym okresie średnio na poziomie od 16,14% w 2001 r. do 18,84% w czerwcu 2005 r. (szczegóły – patrz Tabela nr 3), pomimo iż wszystkie stanowiska w wymienionym resorcie (z wyjątkiem stanowisk pomocniczych, robotniczych i obsługi) były stanowiskami związanymi z obronnością kraju. W rezultacie działań organów rekonwersji w okresie poddanym kontroli zatrudniono na wymienionych stanowiskach 198 byłych żołnierzy zawodowych. W ocenie NIK, istnienie dużej liczby stanowisk wymienionego rodzaju w resorcie obrony narodowej (30.359 w 2005 r.) stanowi poważną szansę zatrudniania żołnierzy zwalnianych w związku z restrukturyzacją Sił Zbrojnych RP, która dotychczas nie jest skutecznie wykorzystywana [szerzej str. 27, 32].
11. W latach 2001- 2005 (I półrocze) na przekwalifikowanie żołnierzy zawodowych wydano kwotę 13.949 tys. zł, z której skorzystało 6.679 (34%) żołnierzy zawodowych spośród 19.563 uprawnionych do pomocy rekonwersyjnej. Znaczna liczba decyzji administracyjnych (od 17% do 42% w skontrolowanej próbie w różnym czasie kontrolowanego okresu) wydawanych przez Pełnomocników MON ds. Rekonwersji Kadr, dotyczących zwrotu kosztów przekwalifikowania zawodowego naruszała przepisy rozporządzeń Ministra Obrony Narodowej z dnia 11 czerwca 1997 r. oraz z dnia 7 czerwca 2004 r.¹⁵, a także ustawy o służbie zawodowej żołnierzy zawodowych i/lub kodeksu postępowania administracyjnego. Najczęściej popełnianymi naruszeniami było przyznawanie pomocy rekonwersyjnej osobom nieuprawnionym oraz odmawianie

¹⁴ Wspomniany obowiązek został określony dla DSSiR w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 14 października 1997 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu kierowania żołnierzy zwolnionych z zawodowej służby wojskowej do pracy na stanowiska pracy związane z obronnością kraju. (Dz. U. Nr 134, poz. 888 ze zm.) oraz w „Planie rekonwersji dla żołnierzy zwalnianych z zawodowej służby wojskowej w latach 2003-2008”, natomiast dla WKU w rozporządzeniu Ministra Obrony Narodowej z dnia 11 czerwca 1997 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu przyuczenia do zawodu lub przekwalifikowania, doradztwa zawodowego, odbywania praktyk zawodowych oraz pośrednictwa pracy, realizowanych przez wyspecjalizowane organy wojskowe, a także szczegółowych zasad i warunków korzystania z pomocy w tym zakresie przez żołnierzy zwolnionych z zawodowej służby wojskowej (Dz.U. Nr 63, poz. 398 ze zm.) oraz w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 14 października 1997 r.

¹⁵ Dz. U. Nr 63, poz. 398 ze zm. oraz Dz. U. Nr 147, poz. 1549 ze zm.

świadczeń osobom, którym one przysługiwały, bez zamieszczania pisemnego uzasadnienia. Kwota nieprawidłowości w dziesięcioprocentowej próbie spośród 6.679 decyzji wyniosła 241 tys. złotych. W ocenie NIK, odpowiedzialność za opisane nieprawidłowości mające charakter działań nielegalnych, ponosi wydający decyzje o przyznaniu środków – Pełnomocnik MON ds. Rekonwersji [szerzej str. 24, 30].

12. Wydatki na świadczenia, o których mowa powyżej, na podstawie wiążących decyzji Pełnomocnika MON ds. Rekonwersji Kadr, ponoszą szefowie Wojewódzkich Sztabów Wojskowych (zgodnie z systemem obowiązującym od 1 lipca 2004 r.). W ocenie NIK taki podział kompetencji – wydawanie decyzji administracyjnych przez jednego urzędnika i ich realizacja (wydatkowanie środków) przez inny organ – powodował, że organ dokonujący wypłaty, pomimo stwierdzenia, że decyzja była wydana z rażącym naruszeniem prawa materialnego, decyzje te realizował. W związku z powyższym, NIK sformułowała wnioski do przełożonych o pociągnięcie osób odpowiedzialnych za opisane wyżej nieprawidłowości do odpowiedzialności majątkowej oraz dyscyplinarnej [szerzej str. 24-25].
13. Ponadto, w rozliczeniach dokonywanych przez kontrolowane WSzW stwierdzono nieprawidłowości w postaci wydatkowania środków na szkolenia, które faktycznie nie zostały przeprowadzone lub nie zostały ukończone, tolerowania przez organy wojskowe sytuacji, w których firmy realizujące szkolenia zawyżały ceny szkoleń, dopasowując je do wysokości przyznanych świadczeń oraz finansowania nauki języków obcych, która w ocenie NIK nie spełniała podstawowych kryteriów szkolenia. Ogółem kwota stwierdzonych nieprawidłowości wyniosła 4.812 tys. zł. NIK skierowała 2 zawiadomienia do prokuratury dotyczące przestępstwa wyłudzenia środków przeznaczonych na szkolenia przez byłych żołnierzy zawodowych [szerzej str. 12, 24-26].
14. Obowiązujący system finansowania przekwalifikowania lub przyuczenia do zawodu polega na tym, że każdy rodzaj Sił Zbrojnych planuje środki na ww. formę pomocy dla żołnierzy zwalnianych z danego rodzaju Sił Zbrojnych i przekazuje je Dowództwu Wojsk Lądowych, które następnie przekazuje te środki do poszczególnych wojewódzkich sztabów wojskowych. W ocenie NIK, system ten jest skomplikowany i nie sprzyja sprawności obsługi finansowej omawianej dziedziny. Stwierdzono na przykład, że Dowództwo Sił Powietrznych niewłaściwie planowało oraz z opóźnieniem przekazywało do DWLąd. środki na przekwalifikowanie zwalnianych żołnierzy, co w ocenie NIK było działaniem nierzetelnym [szerzej str. 29-30].
15. Ministerstwo Obrony Narodowej nie wykorzystało możliwości uczestnictwa w specjalnych programach aktywizacji zawodowej żołnierzy zawodowych, podlegających finansowaniu ze środków pomocowych Unii Europejskiej. Cztery z dziewięciu

programów zaproponowanych przez organy wojskowe wspólnie z powiatowymi urzędami pracy nie zostały przyjęte, a cztery z pięciu pozostałych nie były zrealizowane, ponieważ w budżecie MON nie zaplanowano środków na finansowy wkład własny do programów. NIK ocenia opisane działania jako nierzetelne [szerzej str. 28].

16. Ministerstwo Obrony Narodowej nie sprawowało w należyty sposób nadzoru nad działalnością podległych struktur rekonwersji. NIK stwierdziła, że kontrola organów rekonwersji była prowadzona rzadko (45% zaplanowanych kontroli), a czas realizacji krótki (maksymalnie dwa dni). W latach 2002-2004 Departament Spraw Socjalnych i Rekonwersji przeprowadził połowę zaplanowanych kontroli. Ponadto, kontrolowane podmioty nie były oficjalnie informowane o wynikach kontroli. W ocenie NIK, przeprowadzone kontrole nie pozwalały na rzetelną ocenę kontrolowanych zagadnień, co miało ujemny wpływ na działalność rekonwersyjną w resorcie obrony narodowej [szerzej str. 31].

2.3. Finansowe rezultaty kontroli

1. Nieprawidłowości w wymiarze finansowym w łącznej kwocie 4.812 tys. zł, w tym:
 - 1.1. Uszczuplenie środków publicznych w kwocie 2.000 tys. zł wynikające z bezpowrotnie utraconych środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej niepodlegających zwrotowi wskutek zaniechania działania polegającego na niezaplanowaniu 25% finansowego „wkładu własnego” na realizację programów specjalnych. Kwotę ok. 500 tys. zł w 2004 r. proponował na ten cel DSSiR MON, lecz nie podjął działań przewidzianych prawem, skutkujących uzyskaniem tej kwoty.
 - 1.2. Kwota 2.812 tys. zł. wydatkowana z naruszeniem prawa, w tym:
 - 2.414 tys. zł powstała w wyniku ekstrapolacji błędnych decyzji (w wyniku sprawdzenia próby 10% wydanych decyzji) o udzielenie pomocy rekonwersyjnej oraz niewyegzekwowanie dokumentów świadczących o uczestnictwie w szkoleniach opłacanych z tych środków;
 - 398 tys. zł. nielegalny i niecelowy zakup urządzeń do nauki języków obcych metodą „SITA”.
2. Korzyści finansowe w łącznej kwocie 2.266 tys. zł, w tym:
 - 2.1. 266 tys. zł - oszczędności uzyskane w wyniku działań kontrolnych skutkujące zmniejszeniem wydatków poprzez zaniechanie niecelowych zakupów urządzeń do nauki języków obcych metodą „SITA”.

2.2. 2.000 tys. zł. - pożyczki finansowe ze środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej (wystąpienie związane z przyjęciem do realizacji wniosku NIK o dofinansowanie programów specjalnych).

2.4. Uwagi końcowe i wnioski

Działania rekonwersyjne były w kontrolowanym okresie i nadal będą istotnym czynnikiem powodzenia restrukturyzacji polskich Sił Zbrojnych. Stwierdzone podczas kontroli liczne nieprawidłowości sprawiają, iż proces rekonwersji nie przebiega zgodnie z oczekiwaniami i możliwościami stworzonymi przez ustawowe uregulowania w omawianej dziedzinie. Nieprawidłowości te dotyczą sfery przepisów wykonawczych, koncepcji działań rekonwersyjnych, współpracy z innymi (poza resortem obrony narodowej) organami administracji rządowej, organizacji procesu rekonwersji, finansowania świadczeń rekonwersyjnych oraz nadzoru i kontroli całego procesu.

W ocenie Najwyższej Izby Kontroli poprawa powyższego stanu rzeczy wymaga przede wszystkim:

- opracowania koncepcji świadczenia pomocy rekonwersyjnej oraz systemu pomiaru efektywności działań w wymienionym obszarze;
- dokonania zmian organizacyjnych mających na celu usprawnienie procesu rekonwersji;
- wydania aktów wykonawczych na podstawie obowiązków nałożonych przez ustawę;
- przyjęcia zasady, że za podjęte decyzje o przyznaniu finansowej pomocy rekonwersyjnej i wydatkowaniu środków na ten cel odpowiedzialność ponosi ta sama osoba;
- skutecznej współpracy z innymi resortami i organami w celu zatrudniania żołnierzy zwolnionych z zawodowej służby wojskowej na stanowiskach związanych z obronnością kraju;
- sprawowania skutecznej kontroli i nadzoru nad działalnością organów rekonwersji.

Ponadto, Najwyższa Izba Kontroli postuluje zmianę terminu „rekonwersja” na termin odpowiadający znaczeniu podanym w rozporządzeniu Ministra Obrony Narodowej w sprawie Szczegółowych warunków i trybu korzystania przez żołnierzy zawodowych i byłych żołnierzy zawodowych z pomocy w zakresie przekwalifikowania, doradztwa zawodowego lub pośrednictwa pracy.

3. Ważniejsze wyniki kontroli

3.1 Charakterystyka stanu prawnego

Podstawowym aktem prawnym regulującym kwestię rekonwersji kadr w Siłach Zbrojnych RP była ustawa z dnia 30 czerwca 1970 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych¹⁶, w szczególności art. 88a, dodany ustawą z dnia 9 listopada 1995 r.¹⁷ która weszła w życie 24 lutego 1996 r. Zgodnie z tym artykułem żołnierze zawodowi, o których mowa w art. 88 ust. 1¹⁸ niniejszej ustawy, z wyjątkiem tych, którzy nabyli uprawnienia do emerytury wojskowej w pełnej wysokości, mogli korzystać z pomocy w zakresie przekwalifikowania, doradztwa zawodowego lub pośrednictwa pracy, mających na celu przygotowanie tych żołnierzy do podjęcia zatrudnienia, oraz z pierwszeństwa w zatrudnieniu, w szczególności na stanowiskach pracy związanych z obronnością kraju.

Na podstawie upoważnienia zawartego w art. 88 ust. 4 i art. 88a ust. 5 powołanej ustawy wydane zostało rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 11 czerwca 1997 r.¹⁹ Zgodnie z przepisami tego rozporządzenia wyspecjalizowane organy wojskowe mogły świadczyć pomoc w formie seminarium rekonwersyjnego, doradztwa zawodowego, przyuczenia do zawodu lub przekwalifikowania, praktyk zawodowych i pośrednictwa pracy:

a) seminarium rekonwersyjne (zajęcia grupowe)

Seminaria rekonwersyjne (zajęcia grupowe) były wstępnym elementem pomocy rekonwersyjnej, których celem było zapoznanie żołnierzy zawodowych i byłych żołnierzy zawodowych z resortowym systemem pomocy oraz przysługującymi im uprawnieniami wynikającymi w związku ze zwolnieniem z zawodowej służby wojskowej, wsparcie psychiczne, a także udzielenie porad indywidualnych w zakresie reorientacji zawodowej.

b) doradztwo zawodowe

Doradztwo zawodowe jest formą specjalistycznej pomocy żołnierzom zawodowym w podejmowaniu decyzji związanych z wyborem zawodu i miejsca zatrudnienia. W ramach

¹⁶ Dz. U. Nr 10, poz. 55 ze zm.

¹⁷ Ustawa z dnia 9 listopada 1995 r. o zmianie ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych oraz niektórych ustaw (Dz. U. z 1996 r. Nr 7, poz. 44).

¹⁸ Żołnierz zawodowy zwolniony z zawodowej służby wojskowej z powodu:

- 1) orzeczenia przez wojskową komisję lekarską niezdolności do zawodowej służby wojskowej,
- 2) upływu terminu zakończenia służby określonego w kontrakcie, jeżeli żołnierz pełnił służbę co najmniej przez okres trwania dwóch kontraktów,
- 3) upływu terminu wypowiedzenia stosunku służbowego dokonanego przez żołnierza zawodowego lub właściwy organ wojskowy, z wyjątkiem przypadku wypowiedzenia stosunku służbowego przez żołnierza w okresie służby obowiązkowej,
- 4) nabycia prawa do zaopatrzenia emerytalnego z tytułu wysługi lat i osiągnięcia wieku, o którym mowa w art. 76 ust. 1 pkt 1,
- 5) wyrażenia przez żołnierza w służbie stałej zgody na zwolnienie z zawodowej służby wojskowej, w przypadku określonym w art. 76 ust. 3

¹⁹ Dz. U. Nr 63, poz. 398 ze zm.

doradztwa zawodowego żołnierz zawodowy może uczestniczyć w szkoleniach oraz korzystać z usług Wojskowego Centrum Aktywizacji Zawodowej i ośrodków aktywizacji zawodowej.

c) przyuczenie do zawodu lub przekwalifikowanie

Przyuczenie do zawodu, ma na celu uzyskanie minimum przygotowania zawodowego, niezbędnego do wykonywania danego zawodu. Przekwalifikowanie zawodowe polega na zmianie posiadanych kwalifikacji zawodowych na inne, w celu wykonywania nowego zawodu lub podwyższenie poziomu dotychczasowych kwalifikacji w ramach tego samego zawodu.

d) praktyki zawodowe

W czasie wypowiedzenia stosunku służbowego żołnierz zawodowy wykonując pracę nabywa umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia po zwolnieniu ze służby wojskowej.

e) pośrednictwo pracy.

Pośrednictwo pracy polega na udzielaniu pomocy bezrobotnym i innym osobom poszukującym pracy w uzyskaniu odpowiedniego zatrudnienia oraz pracodawcom w znalezieniu odpowiednich pracowników²⁰.

Przepis zawarty w § 11 ust. 4 rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 11 czerwca 1997 r., pozostawiał żołnierzowi swobodę wyboru ośrodka szkoleniowego, w którym miał on odbywać szkolenie indywidualne. Zgodnie z § 13 organ wojskowy, za zgodą Pełnomocnika Ministra Obrony Narodowej pokrywał żołnierzowi zawodowemu część lub całość kosztów szkolenia na podstawie faktury lub rachunku wystawionego przez instytucję szkolącą. Załącznik nr 2 do niniejszego rozporządzenia określał maksymalne wysokości należności z tytułu zwrotu kosztów szkolenia w zależności od powodu zwolnienia żołnierza uprawnionego do pomocy rekonwersyjnej.

Przepisy dotyczące świadczenia pośrednictwa pracy przez organy wojskowe określone w § 16 rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 11 czerwca 1997 r., które zobowiązywały organy wojskowe do prowadzenia pośrednictwa pracy w ramach rekonwersji, były niezgodne z ustawą o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu z dnia 14 grudnia 1994 r.²¹. Zgodnie z art. 12 tej ustawy pośrednictwo pracy polegające na udzielaniu pomocy bezrobotnym i innym osobom poszukującym pracy w uzyskaniu odpowiedniego zatrudnienia oraz pracodawcom w znalezieniu odpowiednich pracowników wykonywane było nieodpłatnie przez rejonowe urzędy pracy. Podmioty prowadzące działalność gospodarczą lub statutową w zakresie pośrednictwa pracy inne niż urzędy pracy, zgodnie z art. 37 ust. 1 ustawy o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu, mogły świadczyć pośrednictwo pracy na terenie Rzeczypospolitej Polskiej po uzyskaniu wpisu do rejestru agencji zatrudnienia. Zgodnie z art.

²⁰ Art. 12. 1. ustawy z dnia 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu (t.j. Dz. U. z 2003 r. Nr 58, poz. 514 ze zm.).

²¹ Dz. U. z 2003 r. Nr 58, poz. 514 ze zm.

65 ust. 1 omawianej ustawy prowadzenie pośrednictwa pracy bez wymaganego upoważnienia podlegało karze grzywny. Świadczenie pośrednictwa pracy przewidzianego w rozporządzeniu Ministra Obrony Narodowej z dnia 11 czerwca 1997 r. bez wpisania organów rekonwersji do rejestru agencji zatrudnienia podlegało zatem ww. karze.

Wyżej opisana niezgodność z ustawą przepisów wykonawczych obowiązujących w MON w zakresie pośrednictwa pracy została zniesiona dopiero 1 listopada 2005 r., kiedy to w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy²², uchylającej ustawę z dnia 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu, w art. 35 zmienionym przez art. 1 pkt 18 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r.²³ wprowadzony został przepis, że z dniem 1 listopada 2005 r. pośrednictwo pracy (...) wykonują również wyspecjalizowane organy wojskowe, o których mowa w przepisach o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych. W ocenie NIK, wydanie i utrzymywanie przez Ministra Obrony Narodowej przez 8 lat przepisów niezgodnych z ustawą było działaniem nielegalnym i wysoce nagannym.

Podstawowym aktem w zakresie łagodzenia skutków bezrobocia żołnierzy oraz ich aktywizacji zawodowej była ustawa z dnia 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu. Ustawa ta definiowała żołnierzy rezerwy jako osoby zwolnione z zawodowej służby wojskowej w wyniku restrukturyzacji Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, którzy nie nabyli uprawnień do świadczeń emerytalno-rentowych w pełnej wysokości. Z wymienionych w ustawie form przeciwdziałania bezrobociu mogli korzystać żołnierze niezatrudnieni i niewykonujący innej pracy zarobkowej, zdolni i gotowi do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującego w danym zawodzie lub służbie oraz zarejestrowani we właściwym dla miejsca zameldowania powiatowym urzędzie pracy.

W dniu 1 lipca 2004 r. i weszła w życie nowa ustawa o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych z dnia 11 września 2003 r.²⁴, w myśl której do pomocy rekonwersyjnej uprawnieni są żołnierze zawodowi wymienieni w ustawie²⁵. Żołnierze ci, w okresie dwóch lat od dnia zwolnienia z zawodowej służby wojskowej, mogą korzystać z pomocy w zakresie

²² Dz. U. Nr 99, poz.1001 ze zm.

²³ Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o zmianie ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U.164.1366).

²⁴ Dz. U. Nr 179, poz.1750 ze zm., równocześnie straciła moc ustawa z dnia 30 czerwca 1970 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych.

²⁵ **Art. 119.** 1. Żołnierz zwolniony z zawodowej służby wojskowej z powodu, o którym mowa w art. 111 pkt 3, 8, 9 lit. b i pkt 10 oraz art. 112 pkt 3-5, korzysta z pierwszeństwa w zatrudnieniu, w szczególności w administracji publicznej oraz na stanowiskach pracy związanych z obronnością kraju.

Art. 111. Żołnierza zawodowego zwalnia się z zawodowej służby wojskowej wskutek: (...)

3) ustalenia przez wojskową komisję lekarską niezdolności do służby;
8) upływu czasu określonego w kontrakcie, jeżeli nie nastąpi zawarcie kolejnego kontraktu;
9) upływu terminu wypowiedzenia stosunku służbowego zawodowej służby wojskowej dokonanego przez:
b) właściwy organ;

10) niewyznaczenia na stanowisko służbowe w czasie pozostawania w rezerwie kadrowej; (...)

Art. 112. Żołnierza zawodowego można zwolnić z zawodowej służby wojskowej wskutek: (...)

3) niewyznaczenia na stanowisko służbowe na kolejną kadencję;
4) otrzymania dostatecznej ogólnej oceny w okresowej opinii służbowej;
5) zaistnienia potrzeb Sił Zbrojnych - za pisemną zgodą żołnierza.

przekwalifikowania, doradztwa zawodowego lub pośrednictwa pracy, udzielanej przez właściwe organy. Ponadto żołnierze zwolnieni z zawodowej służby wojskowej przed 1 lipca 2004 r., którym na podstawie poprzedniej ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych przysługiwało prawo do pomocy rekonwersyjnej mogli z niej korzystać do 31 grudnia 2005 r. Powołana wyżej ustawa, w odróżnieniu od poprzedniej, pozbawia pomocy tych żołnierzy, którzy sami złożyli wypowiedzenie stosunku służbowego zawodowej służby wojskowej oraz wprowadza możliwość korzystania z pomocy rekonwersyjnej przez żołnierzy zawodowych będących w okresie wypowiedzenia stosunku służbowego dokonanej przez właściwy organ.

Szczegółowe warunki i tryb korzystania przez żołnierzy zawodowych z omówionych wyżej uprawnień określone zostały w rozporządzeniu Ministra Obrony Narodowej z dnia 7 czerwca 2004 r.²⁶ wydanym na podstawie upoważnienia zawartego w art. 120 ust. 4 powołanej ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych. Rozporządzenie to nie uwzględniało zasady szczególnego traktowania żołnierzy zwolnionych z zawodowej służby wojskowej ze względu na zmiany organizacyjne i nie posiadających uprawnień emerytalnych lub rentowych, określonej w powołanym wyżej art. 120 ust. 4 ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych.

W ocenie NIK nieuwzględnienie powyższej zasady w rozporządzeniu było działaniem niezgodnym z prawem, ponieważ wspomniana zasada miała dotyczyć (zgodnie z art. 114 ust. 2 powołanej ustawy) żołnierzy zwolnionych wskutek reformowania jednostek, zmniejszenia stanu etatowego lub likwidacji stanowiska służbowego zajmowanego przez żołnierza – co w warunkach restrukturyzacji Sił Zbrojnych jest często zachodzącym zjawiskiem.

W omawianym rozporządzeniu, podobnie jak w poprzednim nie wprowadzono wymogu dokumentowania przez żołnierza faktu ukończenia szkolenia w ramach otrzymywanej pomocy rekonwersyjnej, co prowadziło do nieprawidłowości²⁷ oraz uniemożliwiało ocenę efektywności tej formy świadczeń. W ocenie NIK Ministerstwo Obrony Narodowej nie zadbało w tym przypadku o stworzenie odpowiednich warunków do korzystania z pomocy rekonwersyjnej.

Na podstawie upoważnienia zawartego w art. 119 ust. 3 ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych, Prezes Rady Ministrów w rozporządzeniu z dnia 27 lutego 2004 r.²⁸ określił stanowiska związane z obronnością kraju. Paragraf 3 ust.1 rozporządzenia nałożył na szefów wojewódzkich sztabów wojskowych obowiązek prowadzenia wykazów stanowisk pracy związanych z obronnością kraju w celu zagwarantowania zatrudnienia byłym żołnierzom zawodowym. Przepisy te nie obowiązywały jednak podmiotów, o których mowa w

²⁶ Dz. U. Nr 147, poz.1549.

²⁷ opisane w pkt. 3.2.3 (przyuczenie do zawodu lub przekwalifikowanie)

²⁸ Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 27 lutego 2004 r. w sprawie stanowisk pracy związanych z obronnością kraju (Dz. U. Nr 35, poz.310)

§ 2 ust. 2²⁹, do przedkładania szefom WSzW informacji o wolnych stanowiskach związanych z obronnością kraju.

Na podstawie upoważnienia zawartego w art. 119 ust. 3 ustawy z dnia 30 czerwca 1970 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych minister właściwy do spraw pracy, w porozumieniu z Ministrem Obrony Narodowej miał określić w drodze rozporządzenia, szczegółowe warunki i tryb kierowania byłych żołnierzy zawodowych do pracy na stanowiskach pracy związanych z obronnością kraju. Przepisy wykonawcze wydane na podstawie omawianej ustawy pozostawały w mocy do czasu zastąpienia ich przepisami wydanymi na podstawie tej ustawy, nie dłużej jednak niż do dnia 30 czerwca 2005 r. W styczniu 2004 r. Minister Gospodarki i Pracy (MGiP) zwrócił się do Ministra Obrony Narodowej o rozważenie potrzeby wystąpienia ze stosownym wnioskiem legislacyjnym, mającym na celu zmianę ww. art. 119 ustawy z dnia 11 września 2003 r. W uzasadnieniu MGIP wskazał, że powołany wyżej art. 119 jest przepisem niekonstytucyjnym, a regulacja prawna w nim zawarta jest nieuzasadniona i niesprawiedliwa ze społecznego punktu widzenia, ponieważ preferuje określoną grupę społeczną w sytuacji głębokiego deficytu miejsc pracy. MGIP nie podjął jednak czynności mających na celu uznanie kwestionowanego przepisu za niekonstytucyjny, ani też nie zrealizował upoważnienia, o którym mowa, pomimo że Minister Obrony Narodowej przygotował projekt odnośnego rozporządzenia. Działania Ministra Obrony Narodowej mające na celu wydanie wymienionego rozporządzenia nie

²⁹ 2. Stanowiskami, o których mowa w ust. 1, są stanowiska od inspektora, referenta (równorzędnego) do dyrektora departamentu lub innej komórki organizacyjnej (równorzędnego) włącznie, występujące w następujących instytucjach:

- 1) w administracji publicznej, a w szczególności w:
 - a) Kancelarii Prezesa Rady Ministrów,
 - b) urzędach obsługujących ministrów, przewodniczących komitetów, którzy wchodzi w skład Rady Ministrów, oraz urzędach centralnych organów administracji rządowej,
 - c) urzędach wojewódzkich oraz urzędach stanowiących aparat pomocniczy terenowych organów niezespółonej administracji rządowej,
 - d) komendach, inspektoratach i innych jednostkach organizacyjnych stanowiących aparat pomocniczy kierowników zespolonych służb, inspekcji i straży wojewódzkich oraz powiatowych, chyba że odrębne przepisy stanowią inaczej,
 - e) urzędach gmin, starostwach powiatowych i urzędach marszałkowskich,
 - f) jednostkach organizacyjnych podległych albo nadzorowanych przez Prezesa Rady Ministrów, ministrów, przewodniczących komitetów, którzy wchodzi w skład Rady Ministrów, centralne organy administracji rządowej, wojewodów, organy niezespółonej administracji rządowej, kierowników zespolonych służb, inspekcji i straży wojewódzkich oraz powiatowych, a także organy samorządu terytorialnego,
 - g) jednostkach organizacyjnych, dla których organ administracji rządowej lub organ samorządu terytorialnego jest organem założycielskim;
- 2) w innych niż wymienione w pkt 1 instytucjach - stanowiska będące samodzielными stanowiskami pracy do spraw obronnych oraz inne stanowiska pracy związane z działalnością na rzecz obronności, w tym również stanowiska:
 - a) specjalistów do spraw lotniskowych i kierowania ruchem lotniczym - w jednostkach organizacyjnych lotnictwa cywilnego,
 - b) w wojewódzkich, powiatowych i gminnych komórkach do spraw zarządzania kryzysowego,
 - c) w publicznych zakładach opieki zdrowotnej - związane z utrzymaniem rezerw artykułów sanitarnych i działalnością na rzecz obronności kraju,
 - d) w sądach powszechnych, prokuraturze i Służbie Więziennej,
 - e) u przedsiębiorców realizujących zadania obronne, nałożone na nich na zasadach określonych w odrębnych przepisach;
- 3) w jednostkach organizacyjnych podporządkowanych Ministrowi Obrony Narodowej lub przez niego nadzorowanych, w przedsiębiorstwach państwowych, dla których jest on organem założycielskim, oraz w komórkach organizacyjnych Ministerstwa Obrony Narodowej, z wyjątkiem stanowisk pomocniczych, robotniczych i obsługi.

okazały się skuteczne, ponieważ nie wyczerpały wszystkich dostępnych mu możliwości, na przykład formalnego wystąpienia do Prezesa Rady Ministrów o rozstrzygnięcie sporu w tej sprawie.

Ministerstwo Obrony Narodowej nie wykazało inicjatywy na rzecz aktualizacji art. 21 ust. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o służbie cywilnej³⁰, który regulował zasady naboru kandydatów do korpusu służby cywilnej z uwzględnieniem pierwszeństwa zatrudniania w korpusie służby cywilnej na stanowiska pracy związane z obronnością kraju byłych żołnierzy zawodowych³¹. Aktualizacja była konieczna z uwagi na uchwalenie nowej ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych, w której w art. 119, a nie jak poprzednio w art. 88 (do którego odwołuje się ustawa o służbie cywilnej) określono powody zwolnienia żołnierza z zawodowej służby wojskowej. Ministerstwo nie podjęło także inicjatywy w sprawie zmiany art. 28 pkt 2 i 3 ustawy o służbie cywilnej, aby umożliwić byłym żołnierzom zawodowym, którzy wykonywali obowiązki na stanowiskach określonych w art. 2 ww. ustawy, zwolnienie z wymogu dwuletniego stażu jako warunku dopuszczenia do postępowania kwalifikacyjnego.

3.2. Istotne ustalenia kontroli

3.2.1. Struktura rekonwersji kadr

Pomoc rekonwersyjną dla byłych żołnierzy zawodowych oraz żołnierzy zwalnianych z zawodowej służby wojskowej realizowały powołane rozporządzeniem Ministra Obrony Narodowej z dnia 11 czerwca 1997 r.³² wyspecjalizowane organy wojskowe, do których zaliczono: Pełnomocnika Ministra Obrony Narodowej do Spraw Pracowników Wojska i Rekonwersji Kadr – dyrektora Departamentu Kadr i Szkolnictwa Wojskowego Ministerstwa Obrony Narodowej; dyrektora Biura do Spraw Rekonwersji Kadr; dowódców rodzajów Sił Zbrojnych; dowódców okręgów wojskowych; szefów wojewódzkich sztabów wojskowych oraz wojskowych komendantów uzupełnień (patrz Schemat 1 w pkt. 5.4).

Dowódcy rodzajów Sił Zbrojnych i okręgów wojskowych realizowali zadania w wymienionej dziedzinie poprzez pełnomocników, natomiast przy Departamencie Kadr i Szkolnictwa Wojskowego MON utworzone zostało Wojskowe Centrum Aktywizacji Zawodowej.

³⁰ Dz. U. z 1999 r. Nr 49, poz. 483 ze zm.

³¹ Od dnia wejścia w życie ustawy z 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych stało się nieaktualne odesłanie z art. 21. ust 3 ww. ustawy o służbie cywilnej do art. 88 ust. 1 ustawy z dnia 30 czerwca 1970 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych.

³² Dz. U. Nr 63, poz. 398 (tekst pierwotny).

Po kilkukrotnych zmianach organizacyjnych wprowadzanych decyzjami, zarządzeniami oraz rozporządzeniami Ministra Obrony Narodowej³³, w dniu 30 czerwca 2005 r. do wyspecjalizowanych organów wojskowych właściwych w zakresie udzielania pomocy rekonwersyjnej zaliczono: Pełnomocnika Ministra Obrony Narodowej, dowódców rodzajów Sił Zbrojnych, dowódców okręgów wojskowych, dowódców korpusów, komendantów szkół, szefów wojewódzkich sztabów wojskowych, dowódców garnizonów oraz wojskowych komendantów uzupełnień. Wskazani wyżej dowódcy oraz szefowie, z wyjątkiem wojskowych komendantów uzupełnień, udzielali pomocy rekonwersyjnej za pośrednictwem swoich pełnomocników. Ponadto dowódcy rodzajów sił zbrojnych wyznaczili w podległych jednostkach (instytucjach) nietatowych pełnomocników ds. rekonwersji kadr. Na dzień 30 czerwca 2005 r. na 80 stanowisk struktur rekonwersji obsadzonych było 78 (97%) stanowisk, w tym 76 (97%) zatrudnionych osób posiadało wymagane wykształcenie. Strukturę organizacyjną rekonwersji w SZ RP (na dzień 30 czerwca 2005 r.) przedstawia schemat nr 1 (załącznik nr 5.4).

Częste zmiany organizacyjne dotyczące organów rekonwersji nie sprzyjały, w ocenie NIK, dobremu zarządzaniu działalnością prowadzoną w omawianej dziedzinie.

Rozbudowane struktury organów rekonwersji teoretycznie umożliwiają żołnierzom zawodowym szeroki dostęp do wyczerpującej informacji o zakresie udzielanej pomocy rekonwersyjnej oraz uzyskiwanie pomocy w takiej formie jaka jest najbardziej korzystna i efektywna dla zainteresowanych. W praktyce jednak, wielość podmiotów odpowiedzialnych za działalność rekonwersyjną powoduje nakładanie się części zakresów odpowiedzialności i wynikających z nich obowiązków, co powoduje z kolei uchylanie się niektórych organów (szczególnie wówczas, gdy nie są one obsadzone przez pracowników etatowych) od wykonywania zadań w omawianej dziedzinie, albo przeciwnie – obejmowanie wsparciem rekonwersyjnym osób nieuprawnionych (świadczenie usług w zakresie doradztwa zawodowego członkom rodzin żołnierzy zawodowych).

Dyrektor Wojskowego Centrum Aktywizacji Zawodowej (WCAZ) był organem wykonawczym Pełnomocnika Ministra Obrony Narodowej ds. Rekonwersji, a kierownicy (czterech) ośrodków aktywizacji zawodowej (OAZ) byli organami wykonawczymi dowódców okręgów wojskowych. WCAZ i OAZ-y świadczyły pomoc rekonwersyjną w formach określonych w powołanych rozporządzeniach Ministra Obrony Narodowej z dnia

³³ Zarządzenie nr PF 14/Org. Ministra Obrony Narodowej z dnia 26 lutego 1998 r. (nie publikowane); zarządzenie Nr Z-34/MON z dnia 14 lipca 1999 r. w sprawie regulaminu organizacyjnego Ministerstwa Obrony Narodowej (Dz. Rozk. MON poz. 57); decyzja nr 74/MON z dnia 9 maja 2000 r.; decyzja MON nr 73/Org./DSS z dnia 1 sierpnia 2001 r. w sprawie zmian w strukturach rekonwersji kadr; rozkaz szefa Sztabu Generalnego WP nr 366/Org./P5 z dnia 17 września 2001 r. w sprawie zmian w strukturach rekonwersji kadr; rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 14 maja 2002 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych zasad i trybu przyuczenia do zawodu lub przekwalifikowania ... - (Dz. U. Nr 73, poz. 669) oraz rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 7 czerwca 2004 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu korzystania przez żołnierzy zawodowych i byłych żołnierzy zawodowych z pomocy w zakresie przekwalifikowania, doradztwa zawodowego lub pośrednictwa pracy.

11 czerwca 1997 r.³⁴ oraz z dnia 7 czerwca 2004 r.³⁵. W ocenie NIK jedynie te spośród organów rekonwersji w sposób właściwy wykonywały swoje zadania, szczególnie dotyczące organizacji i prowadzenia seminariów rekonwersyjnych (porad grupowych), doradztwa zawodowego oraz obsługi informacyjnej i organizacyjnej przekwalifikowania i/lub przyuczenia zawodowego.

3.2.2. Formy pomocy rekonwersyjnej

Komórką organizacyjną właściwą do określania celów i kierunków rekonwersji kadr w wojsku jest Departament Spraw Socjalnych i Rekonwersji MON. W kontrolowanym okresie w Ministerstwie Obrony Narodowej nie opracowano propozycji kierunków resortowej polityki społeczno-zawodowej, pomimo iż zadanie to ujęte było w zakresach działania DSSiR MON wprowadzonych decyzjami Dyrektora Generalnego MON Nr 12 z dnia 9 maja 2002 r. i Nr 49 z dnia 19 października 2004 r. Dopiero w trakcie kontroli (7 października 2005 r.) dyrektor Departamentu przesłał do Pełnomocnika Ministra Obrony Narodowej ds. Strategicznego Przeglądu Obronnego propozycje wyznaczające kierunki resortowej polityki społeczno-zawodowej (m.in. dotyczące nowego systemu organizacyjnego struktur rekonwersji kadr, zmian umożliwiających objęcie działalnością rekonwersyjną żołnierzy co najmniej trzy lata przed zwolnieniem z zawodowej służby wojskowej oraz uznawanie dyplomów wojskowych na cywilnym rynku pracy). Należy podkreślić, że propozycje o bardzo zbliżonej treści Szef Oddziału Rekonwersji Kadr (ORK) w DSSiR MON otrzymał od pełnomocników dowódców rodzajów Sił Zbrojnych ds. rekonwersji już w styczniu 2004 r.

W trakcie kontroli Dyrektor Departamentu Spraw Socjalnych i Rekonwersji wystąpił o zmianę zapisów w ustawie z dnia 18 grudnia 1998 r. o służbie cywilnej, o których mowa na stronie 19.

Minister Obrony Narodowej podjął działania mające na celu wprowadzenie przepisów o uznawaniu uprawnień pilotów wojskowych w lotnictwie cywilnym. Działania te okazały się jednak nieskuteczne, ponieważ uznawanie wymienionych uprawnień wymaga zmian w programach kształcenia i szkolenia pilotów wojskowych, o co Minister nie zadbał. W związku z powyższym, trudności w podjęciu pracy przez odchodzących z Sił Zbrojnych pilotów wojskowych do dnia zakończenia kontroli nie zostały usunięte.

W okresie 2001- I półrocze 2005 zwolniono z zawodowej służby wojskowej 22.671 osób, z czego uprawnionych do pomocy rekonwersyjnej było 19.563 żołnierzy, tj. 86,3% ogółu zwolnionych. Do organów rekonwersji z wnioskami dotyczącymi poszukiwania pracy zwróciło się 9.870 osób, tj. 50,5% żołnierzy uprawnionych do pomocy rekonwersyjnej.

³⁴ Dz. U. Nr 63, poz. 398 ze zm.

³⁵ Dz. U. Nr 147, poz. 1549.

Zatrudnionych zostało 4.618 osób, tj. 46,8% żołnierzy składających wnioski, w tym 1.537 osób zostało zatrudnionych w wyniku udziału w targach i giełdach pracy. Jak wyjaśnił dyrektor Departamentu „(...) jest to liczba faktycznie zatrudnionych byłych żołnierzy zawodowych przez struktury rekonwersji kadr. Nie obejmuje ona wszystkich, którzy podjęli zatrudnienie po skorzystaniu m.in. z przekwalifikowania zawodowego finansowanego przez MON, gdyż nie ma obowiązku o fakcie podjęcia pracy powiadamiania organów rekonwersji”.

Organy rekonwersji nie wypracowały mechanizmów pozwalających obiektywnie ocenić efekty podejmowanych działań rekonwersyjnych, nie podejmowały także doraźnych działań mających na celu sprawdzenie skuteczności przedsięwzięć realizowanych w ramach poszczególnych form pomocy rekonwersyjnej. NIK ocenia jako nierzetelność brak mechanizmu oceny efektywności działań rekonwersyjnych.

Za zaniebdania w opisanym zakresie odpowiedzialność ponoszą Pełnomocnicy Ministra Obrony Narodowej do Spraw Rekonwersji Kadr – dyrektorzy DSSiR MON pełniący funkcje w okresie objętym kontrolą.

3.2.3. Realizacja poszczególnych form pomocy rekonwersyjnej

Świadczenia udzielane w ramach poszczególnych form pomocy rekonwersyjnej przedstawiały się następująco:

a) seminarium rekonwersyjne (zajęcia grupowe)

W ramach tej formy pomocy WCAZ i OAZ organizowały spotkania (stacjonarne bądź wyjazdowe) z żołnierzami zawodowymi przy aktywnym uczestnictwie przedstawicieli pracodawców, instytucji szkoleniowych, powiatowych urzędów pracy oraz centrów informacji i planowania kariery zawodowej. Spotkania organizowane były z inicjatywy WCAZ i OAZ bądź na wniosek dowódców jednostek wojskowych. W kontrolowanym okresie z tej formy szkolenia skorzystało zaledwie 6,3% uprawnionych żołnierzy. Liczbę osób korzystających w kontrolowanym okresie z seminariów rekonwersyjnych przedstawiono w tabeli nr 2 (załącznik 5.4)

Przyczynami niskiego poziomu uczestnictwa w seminariach był fakt organizowania ich w nadmiernie długim czasie (2-3 dni) oraz w miejscowościach poza garnizonem, w którym zamieszkiwali zainteresowani żołnierze. Biorąc pod uwagę bardzo niską frekwencję NIK oceniła negatywnie efektywność tej formy pomocy rekonwersyjnej.

b) doradztwo zawodowe

W ramach doradztwa zawodowego udzielano porad indywidualnych, grupowych, telefonicznych, prowadzono dyżury w jednostkach oraz prowadzono szkolenie kadry w jednostkach, a także określano predyspozycje psychoosobowe zwalnianych żołnierzy. WCAZ oraz OAZ-y pomagały m.in. w wyborze kierunku przekwalifikowania lub

przyuczenia do zawodu, uczyły praktycznych metod poszukiwania zatrudnienia, umiejętności wykorzystania różnych źródeł informacji o wolnych miejscach pracy, tworzenia planu poszukiwania pracy oraz korzystania z usług wyspecjalizowanych instytucji pośrednictwa pracy, przygotowywania dokumentów niezbędnych przy poszukiwaniu zatrudnienia, a zwłaszcza: życiorysu zawodowego, listu motywacyjnego, podania o pracę oraz kontaktowania się i prowadzenia rozmowy z pracodawcą.

Na szczeblu jednostki wojskowej realizowane były porady indywidualne, udzielane przez wyznaczonych rozkazami dowódców jednostek nieetatowych pracowników rekonwersji. Z danych będących w dyspozycji DSSiR MON wynikało, że w latach 2001-2005 (I półrocze) udzielono 79.392 porad żołnierzom zawodowych i byłym żołnierzom zawodowym oraz nieuprawnionym do pomocy rekonwersyjnej członkom ich rodzin, podczas gdy w tym okresie liczba uprawnionych do pomocy rekonwersyjnej wynosiła 19.563 osoby. W związku z objęciem doradztwem zawodowym innych grup osób, Departament nie posiadał danych dotyczących faktycznej liczby żołnierzy zawodowych, którzy skorzystali z przedmiotowej formy pomocy. Liczby osób korzystających w kontrolowanym okresie z doradztwa zawodowego zostały przedstawione w tabeli nr 2 (załącznik 5.4).

W ocenie NIK stosowanie omawianej formy pomocy rekonwersyjnej jest szczególnie korzystne, a duża liczba beneficjentów korzystających z niej, poszerzona o grupę osób niewskazanych w przepisach jako uprawnionych do pomocy rekonwersyjnej wskazuje na dużą popularność i efektywność tej formy pomocy.

c) przyuczenie do zawodu lub przekwalifikowanie

Rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z 11 czerwca 1997 r. oraz 7 czerwca 2004 r. stanowiły, iż żołnierz zawodowy może korzystać, nieodpłatnie lub częściowo odpłatnie, z przyuczenia do zawodu lub przekwalifikowania zawodowego, realizowanych w formie krótkoterminowych i długoterminowych szkoleń grupowych lub indywidualnych w wojskowych lub innych ośrodkach szkolenia. Liczby złożonych wniosków o udzielenie pomocy rekonwersyjnej na przekwalifikowanie zawarto w tabeli nr 3 (załącznik 5.4).

W kontrolowanym okresie złożono 6.878 wniosków o refundację kosztów szkolenia lub o sfinansowanie szkolenia, z czego rozpatrzono pozytywnie 6.679 wniosków, tj. 97% ogółu. Największe zainteresowanie tą formą pomocy wystąpiło w latach 2003-2004, w których złożono odpowiednio 1.891 i 2.301 wniosków, przy czym w 2003 r., w stosunku do 2002 r., ilość złożonych wniosków wzrosła o 110%. Realizacja przekwalifikowania odbywała się poprzez indywidualny wybór przez byłego żołnierza zawodowego ośrodka szkolenia, w którym odbywał on przeszkolenie. Wybierane przez byłych żołnierzy kierunki przekwalifikowań przedstawia tabela nr 2 (załącznik 5.4). Z 6.679 (97% całości) pozytywnie rozpatrzonych wniosków 2.091 (31%) dotyczyło przekwalifikowania na agenta ochrony

mienia i osób, 1.093 (16%) wnioski dotyczyły kursów prawa jazdy, 885 (13%) nauki języków obcych, 422 (6%) studiów podyplomowych, 239 (4%) studiów magisterskich, 113 (2%) studiów licencjackich, natomiast 1.836 (28%) wniosków dotyczyło innych form przekwalifikowania.

W latach 2001-2004 (I półrocze) Dyrektor DSSiR wydał 4.864 decyzje przyznające pomoc rekonwersyjną, na łączną kwotę 9.699.632 zł. W wyniku analizy losowo wybranych 486 decyzji, (tj. 10,0% wszystkich) na łączną kwotę 864.437 zł – stwierdzono, iż Dyrektor DSSiR MON wydał 82 decyzje (tj. 17,0% sprawdzonych decyzji) na łączną kwotę 108.684 zł (tj. 12,5% kwoty sprawdzonych decyzji) z naruszeniem postanowień rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z 11 czerwca 1997 r.

W okresie od 1 lipca 2004 r. (tj. od dnia wejścia w życie ustawy z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych³⁶ oraz rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 7 czerwca 2004 r.) do 30 czerwca 2005 r. wydano 1.975 decyzji, z czego sprawdzone zostały 203 losowo wybrane decyzje (tj. 10,3%) na łączną kwotę 258.989 zł. 86 decyzji (tj. 42,4% ogółu sprawdzonych decyzji) na łączną kwotę 132.746 zł (51,2% kwoty sprawdzonych decyzji) zawierało błędy³⁷, stanowiące naruszenie ustawy o służbie zawodowej żołnierzy zawodowych i/lub kodeksu postępowania administracyjnego³⁸. Ponadto wszystkie sprawdzone decyzje nie zawierały proceduralnej podstawy prawnej upoważniającej Pełnomocnika MON ds. Rekonwersji Kadr do wydawania ww. decyzji, podczas gdy obowiązek taki wynika z art. 107 k.p.a.

Wydatki na przyznane świadczenia, na podstawie wiążących decyzji Pełnomocnika MON ds. Rekonwersji Kadr, ponoszą szefowie Wojewódzkich Sztabów Wojskowych (zgodnie z systemem obowiązującym od 1 lipca 2004 r.). W ocenie NIK taki podział kompetencji – wydawanie decyzji administracyjnych przez jednego urzędnika i ich realizacja (wydatkowanie środków) przez inny organ powodował, że organ dokonujący wypłaty, pomimo stwierdzenia, że decyzja była wydana z rażącym naruszeniem prawa materialnego, decyzję tę realizował.

W kontrolowanym okresie pełnomocnicy Ministra Obrony Narodowej ds. Rekonwersji Kadr – dyrektorzy Departamentu Spraw Socjalnych i Rekonwersji nie wypracowali skutecznego mechanizmu nadzoru wykorzystania środków przeznaczonych na przekwalifikowanie zawodowe byłych żołnierzy zawodowych, zarówno na etapie ich przyznawania jak i rozliczeń z usługodawcami. Wskutek powyższego na każdym szczeblu struktur rekonwersji brakowało rozeznania ile osób faktycznie ukończyło kursy.

³⁶ Dz. U. Nr 179, poz. 1750.

³⁷ 13 decyzji spośród 86 zawiera dwie lub więcej kategorii błędów.

³⁸ Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (t.j. Dz. U. z 2000 r. Nr 98, poz.1071 ze zm.).

Konsekwencją braku odpowiedniego nadzoru były także przypadki odebrania od firmy prowadzącej szkolenie środków przekazanych przez WSzW bezpośrednio przez żołnierza zawodowego i przywłaszczenia sobie tych środków, po tym, jak zrezygnował on z dalszego uczestnictwa w kursie (WSzW w Bydgoszczy). Innym przypadkiem było zaakceptowanie do wypłaty przez dyrektora DSSiR MON (w okresie od 1 stycznia 2004 r. do 30 czerwca 2004 r.) 73 faktur na łączną kwotę 166.480 zł. na rzecz firmy Centrum Samokształceniowe „ASSEDO” sprzedającej byłym żołnierzom zawodowym urządzenia do nauki języków obcych metodą „SITA”. Jak ustaliła przeprowadzona na zlecenie Delegatury NIK w Olsztynie, kontrola Urzędu Skarbowego w siedzibie ww. firmy będącej przedstawicielem firmy SITA Spółka z o.o. w Warszawie, urządzenie do nauki języków obcych systemem SITA dla żołnierzy korzystających z pomocy rekonwersyjnej kosztowało o 1.067 zł. (119,5%) więcej niż płaciła za nie osoba nie korzystająca z pomocy rekonwersyjnej (odpowiednio 1.960 zł i 893 zł).

W ocenie NIK, na powstałe nieprawidłowości stwierdzone w działalności DSSiR MON wpływ miało niedocenienie, przez kolejnych dyrektorów Departamentu, wagi realizowanych zadań przez Oddział Rekonwersji Kadr wchodzący w skład Departamentu, czego wynikiem było oddelegowanie, od 2002 r., do prac w innych oddziałach 2 osób (1 z wykształceniem prawniczym). Wobec czego z 7 osobowej obsady ORK tylko 5 osób realizowało zadania związane z rekonwersją, w tym zaledwie 2 osoby (bez wykształcenia prawniczego) przygotowywały projekty decyzji administracyjnych o przyznaniu pomocy rekonwersyjnej.

W ocenie NIK, nauka przy użyciu urządzeń SITA nie spełnia kryteriów szkolenia, lecz jest w istocie samokształceniem z wykorzystaniem sprzętu technicznego, a zatem nie wchodzi w zakres działań rekonwersyjnych, które mogą być finansowane ze środków budżetowych. NIK uważa wydatkowanie środków na urządzenia do nauki języków obcych metodą SITA za działanie niegospodarne i nielegalne.

W pięciu na sześć kontrolowanych WSzW (Bydgoszczy, Gdańsku, Krakowie, Olsztynie, Warszawie) stwierdzono nieprawidłowości dotyczące nierzetelnego rozliczania wydatków związanych z przekwalifikowaniem byłych żołnierzy zawodowych. Instytucje prowadzące szkolenia dostosowywały wartość faktur i rachunków za szkolenia do wielkości środków finansowych przyznanych byłym żołnierzom zawodowym decyzjami Pełnomocnika Ministra Obrony Narodowej ds. Rekonwersji Kadr (WSzW w Bydgoszczy i Krakowie).

Kolejną nieprawidłowością było wydatkowanie przez WSzW w Bydgoszczy środków finansowych na pokrycie kosztów zakwaterowania byłych żołnierzy zawodowych w kwocie 41.350 zł za okres w którym żołnierze ci nie korzystali z noclegów. Dotyczyło to szkolenia zorganizowanego przez Studium Ochrony i Usług Detektywistycznych „Absolwent”.

Najwyższa Izba Kontroli uznała sfinansowanie wymienionego wydatku za nielegalne i niegospodarne

d) praktyki zawodowe

Ta forma pomocy rekonwersyjnej przewidziana jest wyłącznie dla żołnierzy zawodowych w okresie wypowiedzenia stosunku służbowego. Żołnierz zawodowy za zgodą dowódcy jednostki, może na podstawie decyzji Pełnomocnika Ministra Obrony Narodowej zostać skierowany na praktykę zawodową niezbędną do uzyskania zatrudnienia. Praktyka może trwać do sześciu miesięcy pod warunkiem jej zakończenia przed dniem zwolnienia żołnierza ze służby. Zainteresowany tą formą pomocy żołnierz zawodowy sam poszukuje zakładu pracy, który przyjmie go na praktykę zawodową. W czasie odbywania praktyki zawodowej żołnierz świadczy pracę na rzecz innego podmiotu, w którym po jej odbyciu powinien zostać zatrudniony.

W poszczególnych latach kontrolowanego okresu żołnierze zawodowi złożyli następujące liczby wniosków o skierowanie na praktykę zawodową:

Wyszczególnienie	Lata					Razem
	2001	2002	2003	2004	I półrocze 2005 r.	
Liczba wniosków o skierowanie na praktykę zawodową,	2	12	48	31	45	138

Spośród 138 złożonych wniosków, sprawdzono rozpatrzenie 14 z nich (10%), stwierdzając, iż we wszystkich przypadkach wyrażono zgodę na odbycie praktyk. Praktyki trwały od 2 tygodni do 4 miesięcy. Pełnomocnik MON ds. Rekonwersji nie posiadał danych ilu żołnierzy wyrażało chęć odbycia takiej praktyki, ponieważ składano do niego wyłącznie te wnioski, które uzyskały akceptację dowódców jednostek wojskowych. W ocenie NIK, uzależnienie odbycia praktyki zawodowej od zgody dowódcy jednostki wojskowej, w której żołnierz pełni służbę, może w istotny sposób ograniczać tę formę pomocy, mając na uwadze możliwość uzasadnienia odmowy potrzebami służby.

Pełnomocnik MON ds. Rekonwersji nie posiadał danych na temat efektów tej formy pomocy, tzn. liczby żołnierzy rzeczywiście zatrudnionych w rezultacie odbycia praktyki zawodowej, uzasadniając to faktem, iż istniejące przepisy nie zobowiązują go do uzyskiwania takich danych. W ocenie NIK, każdy urzędnik jest zobowiązany do oceny efektywności wykonania zadań wynikających z jego zakresu obowiązków.

e) pośrednictwo pracy

Minister Pracy i Polityki Socjalnej upoważnił w rozporządzeniu z dnia 14 października 1997 r.³⁹ organy wojskowe do prowadzenia pośrednictwa pracy wyłącznie na

³⁹ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 14 października 1997 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu kierowania żołnierzy zwolnionych z zawodowej służby wojskowej do pracy na stanowiska pracy związane z obronnością kraju (Dz. U. Nr 134, poz. 888 ze zm.)

stanowiska pracy związane z obronnością kraju. Organy te prowadziły pośrednictwo pracy na wymienione stanowiska w ograniczonym zakresie, ponieważ urzędy cywilne zobowiązane do przekazywania informacji o takich stanowiskach nie realizowały tego obowiązku. W związku z tym, organy wojskowe nie prowadziły wykazów stanowisk w administracji rządowej i samorządowej związanych z obronnością, wskutek czego ich działania nie mogły być w pełni skuteczne, a ich efekty są tylko częściowo udokumentowane.

W resorcie obrony narodowej w okresie podlegającym kontroli liczba stanowisk związanych z obronnością zmieniała się od 35.042 w 2001 r. ulegając znaczącemu obniżeniu do 29.950 w 2003 r., a następnie zwiększeniu do 30.359 w 2005 r. Zatrudnienie żołnierzy na tych stanowiskach wynosiło 5.656 (16,14% ogólnej liczby) w 2001 r., w 2003 r. spadło do 4.894 (16,34% ogólnej liczby), a następnie wzrosło do 5.720 (18,84%) w 2005 r. Całkowita liczba żołnierzy, którzy zostali zatrudnieni w badanym okresie w resorcie obrony narodowej na wymienionych stanowiskach wyniosła 198 osób, co nie było znaczącym rezultatem zważywszy dużą liczbę wymienionych stanowisk na poszczególnych szczeblach dowodzenia i kierowania w resorcie.

W kontrolowanym okresie liczba stanowisk związanych z obronnością kraju poza resortem obrony narodowej zwiększyła się na terenie poszczególnych województw z 3.272 do 3.981, tj. o 709 (21,7%). Liczba byłych żołnierzy zawodowych zatrudnionych na tych stanowiskach zwiększyła się z 871 do 1109, tj. o 238 (o 27%), stanowiąc 28% z ogólnej liczby stanowisk, o których mowa.

Pomimo braku upoważnienia ustawowego, organy wojskowe właściwe do udzielania pomocy rekonwersyjnej prowadziły pośrednictwo pracy na ogólnych zasadach na rzecz byłych żołnierzy na podstawie rozporządzeń Ministra Obrony Narodowej⁴⁰. W zakresach zadań wszystkich organów wojskowych właściwych w udzielaniu pomocy rekonwersyjnej ujęto świadczenie pośrednictwa pracy dla byłych żołnierzy zawodowych. Polegało ono m.in. na gromadzeniu i prowadzeniu bazy danych osób zainteresowanych znalezieniem pracy, poszukiwaniu ofert pracy odpowiadających oczekiwaniom byłych żołnierzy zawodowych oraz kojarzeniu ofert z konkretnymi osobami. Oferty pracy pozyskiwano m.in. poprzez kontakty z Powiatowymi Urzędami Pracy (PUP), kontakty z pracodawcami oraz lokalnymi agencjami zatrudnienia.

Pośrednictwo pracy realizowano także poprzez organizowanie, przy współudziale Wojewódzkich Urzędów Pracy oraz Powiatowych Urzędów Pracy, targów i giełd pracy lub urządzenie stoisk rekonwersyjnych na targach pracy. Udział w targach pracy pozwalał organom wojskowym wyjść z działalnością obejmującą pośrednictwo pracy poza środowisko wojskowe, a także nawiązywać kontakty owocujące pozyskiwaniem ofert pracy.

⁴⁰ Patrz pkt 3.1. Charakterystyka stanu prawnego.

W kontrolowanym okresie struktury rekonwersji zorganizowały lub współorganizowały 23 targi i giełdy pracy. W działaniach tych szczególnie aktywne i skuteczne było Wojskowe Centrum Aktywizacji Zawodowej, Dowództwo Wojsk Lądowych oraz terenowe ośrodki aktywizacji zawodowej.

Oprócz określonych ww. rozporządzeniami Ministra Obrony Narodowej form pomocy rekonwersyjnej, WCAZ oraz ośrodki aktywizacji zawodowej (OAZ) udzielały pomocy w ramach tzw. klubów pracy. Pracownicy struktur rekonwersji byli przeszkoleni do prowadzenia zajęć jako liderzy klubów pracy. Wojskowe kluby pracy rozpoczęły działalność w 2002 r., jednak podjęte próby zorganizowania klubów pracy w 10 garnizonach zakończyły się zrealizowaniem pełnego programu klubu tylko w 2 z nich, a w pozostałych nie spotkały się z dostatecznym zainteresowaniem ze strony byłych żołnierzy zawodowych. Podjęte przez OAZ-y próby organizacji cywilno-wojskowych klubów pracy nie przyniosły oczekiwanych efektów, gdyż wojskowe organy rekonwersji nie posiadały środków finansowych na ich wyposażenie w sprzęt informatyczny, audio-wizualny, biurowy oraz dydaktyczny, natomiast państwowe urzędy pracy nie były zainteresowane organizacją cywilno-wojskowych klubów pracy, traktując je jako konkurencję w stosunku do własnych działań. Wyjątek stanowi działający od 2004 r. przy WCAZ wojskowo-cywilny klub pracy zorganizowany wspólnie z Urzędem Pracy m.st. Warszawy i wyposażony w ww. sprzęt przez miasto.

Kolejną nowoczesną formą pomocy rekonwersyjnej jest udział w programach specjalnych⁴¹. Struktury rekonwersji wspólnie z PUP oraz organizacjami społecznymi i samorządowymi opracowywały pogramy aktywizacji zawodowej żołnierzy zawodowych. Realizacja tych programów może być w znacznej części finansowana z środków pomocowych Unii Europejskiej. Z dziewięciu opracowanych programów specjalnych, cztery programy nie zostały przyjęte, z powodu nie otrzymania odpowiedniej ilości punktów. W czterech programach warunkiem realizacji było wniesienie wkładu własnego przez organy rekonwersji w wysokości od 1% do 25% wartości programu (około 500 tys. zł w 2004 r.), którego wojskowe struktury rekonwersji nie dokonały. Między innymi dotyczyło to programu aktywizacji zawodowej środowisk wojskowych p.t. „Nowa praca dla Ciebie”.

Departament Spraw Socjalnych i Rekonwersji MON nie składał we właściwym czasie wniosków o przydział środków na udział MON w ww. programach. Najwyższa Izba Kontroli negatywnie ocenia brak działań DSSiR MON dotyczących pozyskania środków dla restrukturyzowanych garnizonów na realizację programów specjalnych wspieranych z funduszy Unii Europejskiej⁴².

⁴¹ Programy specjalne – działania zmierzające do aktywizacji środowisk byłych żołnierzy zawodowych przy wykorzystaniu funduszy pomocowych UE.

⁴² Zgodnie z wymaganiami określonymi w decyzjach Ministra Obrony Narodowej Nr 19/MON z dnia 24 stycznia 2002 r. (Dz. Urz. MON Nr 1, poz. 13) oraz Nr 391/MON z dnia 20 grudnia 2004 r. (Dz. Urz. MON Nr 18, poz. 196) w sprawie planowania i wykonywania budżetu resortu Obrony Narodowej.

3.2.4. Finansowanie pomocy rekonwersyjnej w Siłach Zbrojnych RP

W 2001 r. w poszczególnych rodzajach Sił Zbrojnych nie wydzielano osobno, w ich planach finansowych środków budżetowych, na działalność rekonwersyjną w formie przyuczenia do zawodu lub przekwalifikowania. Zgodnie z załącznikiem Nr 14 pkt 4 i 5 Decyzji Budżetowej Ministra Obrony Narodowej na 2001 r. Nr PF/MON z dnia 5 kwietnia 2001 r. wydzielono w budżecie MON, centralnie kwotę 1.143 tys. zł dla Sił Zbrojnych RP (1.159 tys. po zmianach). Od 2002 r. na podstawie decyzji Ministra Obrony Narodowej Nr 19/MON z dnia 24 stycznia 2002 r. środki na ww. działalność były planowane w budżetach poszczególnych rodzajów Sił Zbrojnych i przekazywane do centralnej realizacji przez Dowództwo Garnizonu Warszawa. Od 1 lipca 2004 r. na mocy rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 7 czerwca 2004 r.⁴³ realizacja przedmiotowych wydatków odbywała się poprzez szefów wojewódzkich sztabów wojskowych. Szefom WSzW będącym dysponentami środków budżetowych III stopnia, środki finansowe były przekazywane przez dowódcę Wojsk Lądowych (DWLąd.) jako dysponenta II stopnia, po uprzednim otrzymaniu tych środków od pozostałych dowódców poszczególnych rodzajów Sił Zbrojnych.

W wyniku wprowadzonej w ciągu roku zmiany systemu finansowania pomocy rekonwersyjnej, stwierdzono iż w II półroczu 2004 r. wystąpiło nieterminowe przekazywanie środków finansowych na działalność rekonwersyjną w szczególności przez Dowództwo Sił Powietrznych (powyższa sytuacja w stosunku do Sił Powietrznych powtórzyła się II półroczu 2005 r.). Nieterminowe przekazywanie nie powodowało opóźnień w wypłacie należnych świadczeń finansowych na przekwalifikowanie byłym żołnierzom zwolnionych z SP RP, jednak w ocenie NIK dalsza zwłoka w przekazywaniu środków może spowodować opóźnienie wypłat, a w konsekwencji utrudnienia w przekwalifikowaniu byłych żołnierzy zawodowych.

Najwyższa Izba Kontroli negatywnie oceniła działalność Dowództwa Sił Powietrznych w zakresie planowania i realizacji środków finansowych przeznaczonych na przekwalifikowanie żołnierzy zawodowych z Sił Powietrznych. Dowództwo Sił Powietrznych zaplanowało na 2005 r. na świadczenia i działalność rekonwersyjną kwotę 760 tys. zł, tj. o 25% mniej niż zaplanowano na 2004 r. oraz o 30% mniej niż faktycznie wydatkowano w tym roku na świadczenia rekonwersyjne. Na początku grudnia 2004 r. zaległość Sił Powietrznych, na rzecz DWLąd., wynosiła 189 tys. zł (została uregulowana na koniec roku). W pierwszej połowie 2005 r. Siły Powietrzne przekazały DWLąd. na przekwalifikowanie 560 tys. zł, co było kwotą zbyt małą w stosunku do potrzeb. Po interwencjach dowódcy Wojsk

⁴³ Dz. U. Nr 147, poz. 1549.

Ważniejsze wyniki kontroli

Łądowych i dyrektora DSSiR MON, Siły Powietrzne przekazały we wrześniu 2005 r. 100 tys. zł.

Wydatki poniesione na przyuczenie do zawodu lub przekwalifikowanie, ilość podjętych decyzji oraz średnią ich wysokość przedstawiono w poniższej tabeli:

Wyszczególnienie	Lata					Razem
	2001	2002	2003	2004	2005 (I półrocze)	
Wydatki na przekwalifikowanie	1.159.090,0	1.750.492	4.053.209	5.193.886	1.792.419	13.949.097
Liczba decyzji	681	902	1.891	2.301	904	6.679
Średni wydatek na przekwalifikowanie	1.702	1.940	2.143	2.257	1.982	2.088

W okresie 2001-I półrocze 2005 liczba żołnierzy uprawnionych do pomocy rekonwersyjnej wynosiła 19.563, natomiast z przekwalifikowania lub przyuczenia do zawodu (tylko na te formy rekonwersji należą się środki finansowe przyznawane na podstawie decyzji w kwocie do 2.800 zł) skorzystało 6.679 żołnierzy tj. 34,1% uprawnionych.

Ponadto poniesiono wydatki związane z funkcjonowaniem organów rekonwersji (m.in. podróże służbowe, zakup sprzętu informatycznego, zakup przedmiotów biurowych itp.). Ich wysokość w 2001-I półrocze 2005 przedstawia poniższa tabela (w zł):

L p	Wyszczególnienie	LATA*				Razem
		2002 r.	2003 r.	2004 r.	2005 r. (I półrocze)	
1.	Ogółem, z tego:	1.969.215	2.090.827	1.813.982	963.836	6.837.860
2.	Wojska Łądowe	1.636.000	1.750.000	1.430.000	764.660	5.580.660
3.	Siły Powietrzne	130.899	173.387	176.922	65.648	546.856
4.	Marynarka Wojenna	202.316	167.440	207.060	133.528	710.344

* w 2001 r. nie było wydatków - brak etatowych „cywilnych” struktur rekonwersji.⁴⁴

W ocenie NIK, przyjęty w 2004 r. system finansowania pomocy rekonwersyjnej wydłuża czas przekazywania środków przeznaczonych na przekwalifikowanie oraz powoduje, w przypadku nierzetelnego ich planowania lub nieterminowego przekazywania, zakłócenia w ich wykorzystaniu. Trudności te można wyeliminować poprzez ich centralne planowanie i wydatkowanie na szczeblu Ministerstwa Obrony Narodowej.

⁴⁴ Ze względu na fakt, iż w 2001 roku dopiero pod koniec roku zatrudniono w strukturach rekonwersji 7 osób, wydatków na ich działalność nie wyodrębniano z wydatków ogólnych.

3.2.5. Nadzór nad funkcjonowaniem rekonwersji kadr w Siłach Zbrojnych RP

W 2002 r. Najwyższa Izba Kontroli - Departament Obrony Narodowej i Bezpieczeństwa Wewnętrznego przeprowadziła w DSSiR MON kontrolę wdrażania „Programu przebudowy i modernizacji technicznej Sił Zbrojnych RP w latach 2001 – 2006” oraz planów dziedzinowych w okresie 2001 r. i I półrocza 2002 r. w zakresie realizacji planu dziedzinowego dotyczącego rekonwersji żołnierzy zawodowych i byłych żołnierzy zawodowych. W wystąpieniu pokontrolnym NIK wносиła m.in. o wzmożenie nadzoru ze szczebla DSSiR MON nad działalnością struktur rekonwersyjnych w terenie, zwłaszcza poprzez prowadzenie stosownych kontroli tych komórek, zgodnie z rocznymi planami pracy DSSiR MON. W odpowiedzi na powyższe wystąpienie Dyrektor DSSiR MON poinformował, iż wzmożony zostanie nadzór ze szczebla Departamentu nad działalnością struktur rekonwersyjnych w terenie.

Pomimo powyższego wniosku NIK oraz deklaracji ze strony dyrektora Departamentu dotyczącej jego wykonania w latach 2002-2004 zrealizowano 50% zaplanowanych kontroli, natomiast w 2005 r. (do 28 października) nie przeprowadzono żadnej kontroli. Tematyka przeprowadzonych kontroli nie obejmowała prawidłowości prowadzonej dokumentacji księgowej oraz wydatkowania środków finansowych. W ocenie NIK tematyka oraz czas realizacji przeprowadzonych w tym okresie kontroli (po dwa dni) nie pozwalały na rzetelną ocenę kontrolowanych zagadnień. Ponadto informacje o wynikach kontroli nie były oficjalnie przesyłane do kontrolowanych organów, co uniemożliwiało efektywną realizację wniosków z przeprowadzonych kontroli.

Pełnomocnik dowódcy Wojsk Lądowych ds. Rekonwersji Kadr przeprowadził w kontrolowanym okresie wszystkie zaplanowane kontrole w podległych organach rekonwersji, jednak nie sporządził protokołów z tych kontroli, dokonując jedynie lakonicznego wpisu o kontroli w dokumentacji kontrolowanego organu, bez określenia tematyki kontrolnej. Przeprowadzone kontrole nie doprowadziły do wykrycia nieprawidłowości powstałych w wojewódzkich sztabach wojskowych, dotyczących nierzetelnego rozliczania wydatków związanych z przekwalifikowaniem byłych żołnierzy zawodowych. Pełnomocnik dowódcy Sił Powietrznych ds. Rekonwersji Kadr nie prowadził kontroli działalności podległych organów rekonwersji.

W ocenie NIK, dyrektor Departamentu Spraw Socjalnych i Rekonwersji MON oraz pełnomocnicy dowódcy Wojsk Lądowych i Sił Powietrznych ds. Rekonwersji Kadr nierzetelnie wykonywali swoje obowiązki dotyczące nadzoru podległych struktur rekonwersji co miało wpływ na powstanie nieprawidłowości opisanych w niniejszej informacji.

3.2.6. Współpraca Ministerstwa Obrony Narodowej z innymi organami administracji publicznej zaangażowanymi w proces rekonwersji

Prezes Rady Ministrów w rozporządzeniu z dnia 26 września 1997 r.⁴⁵, określił stanowiska pracy związane z obronnością kraju, natomiast Minister Pracy i Polityki Socjalnej rozporządzeniem z dnia 14 października 1997 r.⁴⁶ ustanowił zasady i tryb kierowania żołnierzy zawodowych zwolnionych z zawodowej służby wojskowej do pracy na stanowiska pracy związane z obronnością kraju. Rozporządzenie to stanowiło, że organy administracji rządowej oraz jednostki podległe, podporządkowane lub nadzorowane przez te organy, stowarzyszenia, organizacje społeczne, a także agencje i fundacje, których statuty przewidują działalność na rzecz obronności kraju, zawiadamiają dyrektora komórki organizacyjnej MON właściwej do spraw pomocy rekonwersyjnej o wolnych stanowiskach związanych z obronnością kraju oraz o jednostkach właściwych do podjęcia decyzji o zatrudnieniu. Inne niż wymienione wyżej podmioty, o których mowa w ww. rozporządzeniu Prezesa Rady Ministrów z dnia 26 września 1997 r., zawiadamiają o tych stanowiskach wojskowego komendanta uzupełnień, właściwego ze względu na siedzibę tego podmiotu.

Wskazane wyżej instytucje i podmioty, mimo obowiązku określonego w powołanym przepisie, nie zawiadamiały dyrektora DSSiR MON, ani właściwych wojskowych komendantów uzupełnień. Departament Spraw Socjalnych i Rekonwersji MON informował Ministra Obrony Narodowej, który interweniował w tej sprawie u wojewodów, natomiast nikt z kontrolowanych wojskowych komendantów uzupełnień nie informował przełożonych o nie wywiązywaniu się ww. instytucji ze wspomnianego obowiązku. Ani DSSiR MON ani wojskowi komendanci uzupełnień nie zwracali się bezpośrednio do tych instytucji o przekazywanie omawianych informacji.

Od 1 lipca 2004 r. obowiązek prowadzenia wykazu stanowisk pracy związanych z obronnością kraju spoczywa na szefach wojewódzkich sztabów wojskowych (WSzW). Informację o tych stanowiskach powinni otrzymać od podmiotów określonych rozporządzeniem Prezesa Rady Ministrów z dnia 27 lutego 2004 r.⁴⁷. Podmioty te nie informowały szefów WSzW o posiadanych stanowiskach, wobec czego szefowie WSzW z własnej inicjatywy zwracali się do nich o przesyłanie takich wykazów. Pomimo to, prowadzone przez wojewódzkie sztaby wojskowe wykazy ww. stanowisk pracy nie były aktualizowane i nie zawierały pełnych danych o nieobsadzonych stanowiskach związanych z obronnością kraju na terenach województw obsługiwanych przez dane WSzW.

⁴⁵ Dz. U. Nr 124, poz. 787)

⁴⁶ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 14 października 1997 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu kierowania żołnierzy zwolnionych z zawodowej służby wojskowej do pracy na stanowiska pracy związane z obronnością kraju (Dz. U. Nr 134, poz. 888 ze zm.).

⁴⁷ Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 27 lutego 2004 r. w sprawie stanowisk związanych z obronnością kraju (Dz. U. Nr 35, poz. 310.).

4. Informacje dodatkowe o przeprowadzonej kontroli

4.1. Przygotowanie kontroli

Typując jednostki do kontroli wzięto pod uwagę rejony, w których nastąpiły w kontrolowanym okresie największe zwolnienia żołnierzy z zawodowej służby wojskowej. Kontrolą objęto wszystkie etatowe struktury rekonwersji szczebla centralnego, rodzajów Sił Zbrojnych oraz 6 szefów wojewódzkich sztabów wojskowych. Typując dokumenty do kontroli wybrano losowo 10% sprawdzanej populacji.

W 2002 r. Najwyższa Izba Kontroli - Departament Obrony Narodowej i Bezpieczeństwa Wewnętrznego przeprowadziła w Departamencie Spraw Socjalnych i Rekonwersji MON kontrolę wdrażania „Programu przebudowy i modernizacji technicznej Sił Zbrojnych RP w latach 2001-2006” oraz planów dziedzinowych w okresie 2001 r. i I półrocza 2002 r. w zakresie realizacji planu dziedzinowego dotyczącego rekonwersji żołnierzy zawodowych i byłych żołnierzy zawodowych. W wystąpieniu pokontrolnym NIK wносиła o:

- monitorowanie wydatkowania w 2002 r. i w latach następnych w pełnym zakresie wydzielonych w budżecie MON środków na rekonwersję kadr;
- doskonalenie prowadzonych w wojsku form pomocy rekonwersyjnej, w tym preferowanie nowoczesnych i dynamicznych metod, takich jak targi pracy, itp.;
- podjęcie (i stałe monitorowanie) aktywnej współpracy resortu Obrony Narodowej ze stosownymi przedstawicielami władz państwowych i samorządowych w celu wyegzekwowania prawa byłych żołnierzy zawodowych do zatrudniania na zasadzie pierwszeństwa na stanowiskach pracy związanych z obronnością kraju.;
- wzmożenie nadzoru ze szczebla DSSiR MON nad działalnością struktur rekonwersyjnych w terenie, zwłaszcza przez przeprowadzenie stosownych kontroli tych komórek, zgodnie z rocznymi planami pracy DSSiR MON, z jednoczesnym zwróceniem uwagi na efektywność i jakość przeprowadzonej w tym zakresie działalności kontrolnej.

W odpowiedzi na wystąpienie pokontrolne dyrektor Departamentu przyjął, bez zastrzeżeń, do realizacji wszystkie wnioski NIK. Przeprowadzona kontrola wykazała, że wniosek dotyczący wzmożenia nadzoru nad działalnością rekonwersyjną nie został zrealizowany. Wniosek dotyczący aktywnej współpracy resortu z przedstawicielami władz państwowych i samorządowych w celu wyegzekwowania prawa byłych żołnierzy zawodowych do zatrudniania na zasadzie pierwszeństwa na stanowiskach pracy związanych z obronnością kraju był realizowany, lecz nieskutecznie.

4.2 Postępowanie kontrolne i działania podjęte po zakończeniu kontroli.

W wyniku postępowania kontrolnego sporządzono 23 protokoły, które podpisane zostały bez zastrzeżeń. Wyniki kontroli zostały omówione na naradach pokontrolnych, a także przedstawione w 23 wystąpieniach pokontrolnych wraz z uwagami, ocenami i wnioskami

adresowanymi do kierowników (szefów, komendantów) jednostek kontrolowanych. Ogółem sformułowanych zostało 68 wniosków pokontrolnych, z czego zrealizowano 24 wnioski, nie zrealizowano 16, a 28 wniosków jest w trakcie realizacji.

1. W wystąpieniu do Ministra Obrony Narodowej wnioskowano o:

- opracowanie na szczeblu MON całościowej koncepcji świadczenia pomocy rekonwersyjnej, w tym mechanizmu pomiaru efektywności działań prowadzonych w obszarze, o którym mowa;
- podjęcie działań mających na celu realizację niewykonanych upoważnień ustawowych;
- podjęcie działań mających na celu usunięcie kolizji prawnej wewnętrznych przepisów MON z ustawami dotyczącymi pośrednictwa pracy;
- podjęcie aktywnej i skutecznej współpracy z innymi resortami i organami w celu zatrudniania żołnierzy zwolnionych z zawodowej służby wojskowej na stanowiskach związanych z obronnością kraju;
- sprawowanie skutecznej kontroli i nadzoru nad działalnością organów rekonwersji.

W odpowiedzi na wystąpienie pokontrolne NIK Sekretarz Stanu w Ministerstwie Obrony Narodowej poinformował m.in. że od początku 2006 roku został wdrożony skuteczny nadzór nad strukturami rekonwersji kadr, który przybrał formę planowanych działań kontrolnych zgodnie z aktualnie obowiązującymi w tym zakresie przepisami resortu obrony narodowej. Od 1 grudnia 2005 r. zaprzestano wyrażania zgody na przekwalifikowanie zawodowe związane z podnoszeniem kwalifikacji zawodowych metodami samokształceniowymi. Opracowano nowe wzory decyzji przyznających prawo do pomocy rekonwersyjnej, które spełniają wymogi określone w kodeksie postępowania administracyjnego. W związku z podejrzeniem popełnienia przestępstwa o występujących nieprawidłowościach powiadomione zostały organy ścigania. Trwają prace legislacyjne nad nowelizacją ustawy z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych mające na celu doprowadzenie do pełnej kompatybilności ww. ustawy z ustawą z dnia 18 grudnia 1998 r. o służbie cywilnej. Opracowywane jest nowe rozporządzenie, które zastąpi rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 7 czerwca 2004 r. W zapisach nowego rozporządzenia uwzględniona zostanie zasada traktowania w sposób szczególny grupy żołnierzy zawodowych zwolnionych ze służby ze względu na zmiany organizacyjne w SZ RP, i nie posiadających uprawnień emerytalnych lub rentowych. Prowadzone są także działania zmierzające do opracowania całościowej koncepcji świadczenia pomocy rekonwersyjnej,

która będzie m.in. zawierała mechanizmy pomiaru efektywności w obszarze rekonwersji kadr, określała zadania dla jednostek organizacyjnych właściwych do świadczenia pomocy rekonwersyjnej oraz specyfikacje realizowanych przez nie zadań na poszczególnych szczeblach organizacyjnych, co zapobiegnie powieleniu realizowanych działań i obszaru realizacyjno-kompetencyjnej odpowiedzialności. Opracowano projekt nowego modelu organizacyjno-funkcjonalnego struktur rekonwersji kadr. W opracowanym projekcie proponuje się wprowadzić jednoosobowe kompetencje i odpowiedzialność w zakresie podejmowania decyzji o przyznaniu finansowej pomocy rekonwersyjnej na przekwalifikowanie zawodowe i wydatkowanie środków finansowych na ten cel.

2. W wystąpieniu do Pełnomocnika Ministra Obrony Narodowej do Spraw Rekonwersji Kadr - Dyrektora Departamentu Spraw Socjalnych i Rekonwersji MON wnioskowano o:

- dokonanie w Oddziale Rekonwersji Kadr DSSiR MON przeglądu obowiązujących przepisów prawnych dotyczących lub wiążących się z działalnością rekonwersyjną i ewentualne zaproponowanie zmian eliminujących zaniedbania opisane w pkt. 2;
- uwzględnianie propozycji dotyczących kierunków działalności rekonwersyjnej przesyłanych przez terenowe struktury rekonwersji;
- rozważenie możliwości wydawania decyzji o udzieleniu pomocy rekonwersyjnej przez organy realizujące te decyzje;
- rozważenie możliwości wprowadzenia zróżnicowania wysokości limitu środków na szkolenie w zależności od długości okresu szkolenia;
- składanie wniosków o przydział środków na programy specjalne finansowane z budżetu Unii Europejskiej w terminach określonych przepisami;
- dokonanie przeglądu wszystkich decyzji podjętych od 1 lipca 2004 r. do 7 września 2005 r. w celu ustalenia, które decyzje zostały wydane z naruszeniem prawa oraz podjęcie działań określonych w ustawie z dnia 25 maja 2001 r. o odpowiedzialności majątkowej żołnierzy⁴⁸ oraz określonych w kodeksie pracy w zakresie odpowiedzialności pracowniczej;
- wypracowanie i zaproponowanie przepisów dotyczących mechanizmu nadzoru nad wykorzystaniem środków przeznaczonych na przekwalifikowanie zawodowe zarówno na etapie ich przyznawania jak i rozliczeń z usługodawcami;
- zaprzestanie wspierania finansowego form nauki języków obcych, które nie spełniają kryteriów szkoleń (kursów) językowych;
- sprawowanie skutecznego nadzoru i kontroli struktur rekonwersji.

⁴⁸ Dz. U. Nr 89, poz. 967 ze zm.

Dyrektor Departamentu Spraw Socjalnych i Rekonwersji w odpowiedzi na wystąpienie pokontrolne NIK poinformował m.in., iż w trakcie opracowania planu budżetu na 2007 rok zgłoszone zostaną propozycje wydzielenia środków na programy specjalne.

Wysłane zostały także wystąpienia pokontrolne do pozostałych kontrolowanych jednostek organizacyjnych. Zawarte w nich oceny i uwagi, omówione w treści informacji, zostały przyjęte do realizacji bez zastrzeżeń.

5. Załączniki

5.1 Słowniczek ważniejszych pojęć

Rekonwersja kadr - jest to zespół prawnie unormowanych przedsięwzięć, podejmowanych wobec żołnierzy zawodowych zwalnianych z zawodowej służby wojskowej oraz byłych żołnierzy zawodowych, mających na celu przygotowanie tych żołnierzy do podjęcia zatrudnienia.

DSSiR MON - Departament Spraw Socjalnych i Rekonwersji MON.

Wyspecjalizowanymi organami wojskowymi właściwymi do udzielania żołnierzom zawodowym pomocy rekonwersyjnej, organami rekonwersji, strukturami organów rekonwersji byli:

- od 1 stycznia 2001 r. do 27 czerwca 2002 r.

Pełnomocnik Ministra Obrony Narodowej, dyrektor Biura do Spraw Rekonwersji Kadr, dowódcy rodzajów Sił Zbrojnych, dowódcy okręgów wojskowych, szefowie wojewódzkich sztabów wojskowych oraz wojskowi komendanci uzupełnień.

- od 28 czerwca 2002 r. do 30 czerwca 2004 r.

Pełnomocnik Ministra Obrony Narodowej, dowódcy rodzajów Sił Zbrojnych, dowódcy okręgów wojskowych, dowódcy korpusów, szefowie wojewódzkich sztabów wojskowych i wojskowi komendanci uzupełnień.

- od 1 lipca 2004 r. do 30 czerwca 2005 r.

Pełnomocnik Ministra Obrony Narodowej, dowódcy rodzajów sił zbrojnych, dowódcy okręgów wojskowych, dowódcy korpusów, komendanci szkół, szefowie wojewódzkich sztabów wojskowych, dowódcy garnizonów i wojskowi komendanci uzupełnień.

Dowódcy oraz szefowie, o których mowa wyżej, z wyjątkiem wojskowych komendantów uzupełnień, udzielają pomocy rekonwersyjnej za pośrednictwem swoich pełnomocników.

Pełnomocnik Ministra Obrony Narodowej – należy przez to rozumieć Pełnomocnika Ministra Obrony Narodowej do Spraw Rekonwersji Kadr - dyrektora Departamentu Spraw Socjalnych i Rekonwersji MON.

MON – Ministerstwo Obrony Narodowej.

DWLąd. – Dowództwo Wojsk Lądowych.

WSzW – Wojewódzki Sztab Wojskowy.

WCAZ – Wojskowe Centrum Aktywizacji Zawodowej, (dyrektor WCAZ – organ wykonawczy pełnomocnika Ministra Obrony Narodowej).

OAZ – Ośrodek Aktywizacji Zawodowej (kierownik OAZ - organ wykonawczy dowódcy okręgu wojskowego).

5.2 Wykaz jednostek objętych kontrolą

Wykaz skontrolowanych podmiotów oraz jednostek organizacyjnych NIK, które przeprowadziły kontrole.

Lp.	Jednostka organizacyjna NIK	Jednostka kontrolowana
1.	Departament Obrony Narodowej i Bezpieczeństwa Wewnętrznego NIK	Ministerstwo Obrony Narodowej:
2.		- Departament Kadr i Szkolnictwa Wojskowego Ministerstwa Obrony Narodowej
3.		- Pełnomocnik Ministra Obrony Narodowej do Spraw Rekonwersji Kadr – Dyrektor Departamentu Spraw Socjalnych i Rekonwersji MON
4.		Dowództwo Sił Powietrznych
5.		Dowództwo Marynarki Wojennej
6.		Dowództwo Wojsk Lądowych
7.		Wojskowe Centrum Aktywizacji Zawodowej
8.	Delegatura NIK w Bydgoszczy	Wojewódzki Sztab Wojskowy w Warszawie
9.		Dowództwo Pomorskiego Okręgu Wojskowego w Bydgoszczy
10.		Ośrodek aktywizacji zawodowej w Bydgoszczy
11.	Delegatura NIK w Olsztynie	Wojewódzki Sztab Wojskowy w Bydgoszczy
12.		Wojskowa komenda uzupełnień w Grudziądzu
13.		Wojewódzki Sztab Wojskowy w Olsztynie
14.	Delegatura NIK we Wrocławiu	Ośrodek aktywizacji zawodowej w Olsztynie
15.		Wojskowa komenda uzupełnień w Elblągu
16.		Dowództwo Śląskiego Okręgu Wojskowego
17.		Ośrodek aktywizacji zawodowej we Wrocławiu
18.	Delegatura NIK w Krakowie	Wojewódzki Sztab Wojskowy we Wrocławiu
19.		Wojskowa komenda uzupełnień w Legnicy
20.		Wojewódzki Sztab Wojskowy w Krakowie
21.	Delegatura NIK w Gdańsku	Ośrodek aktywizacji zawodowej w Krakowie
22.		Wojskowa komenda uzupełnień w Krakowie-Podgórzu
23.	Delegatura NIK w Gdańsku	Wojewódzki Sztab Wojskowy w Gdańsku
		Wojskowa komenda uzupełnień w Słupsku

Lista osób zajmujących kierownicze stanowiska, odpowiedzialnych za kontrolowaną działalność.

Lp.	Nazwisko kierownika jednostki	Jednostka kontrolowana
1.	Bronisław Komorowski Jerzy Szmajdziński	Minister Obrony Narodowej
2.	gen. dyw. Zbigniew Jabłoński	Departament Kadr i Szkolnictwa Wojskowego Ministerstwa Obrony Narodowej
3.	płk dr Lech Kościelecki płk Ryszard Chyrzyński Stanisław Zawada	Pełnomocnik Ministra Obrony Narodowej do Spraw Rekonwersji Kadr – Dyrektor Departamentu Spraw Socjalnych i Rekonwersji MON
4.	gen. broni pil. Andrzej Dulęba gen. broni pil. Ryszard Olszewski gen. broni pil. Stanisław Targosz	Dowództwo Sił Powietrznych
5.	admiral floty Ryszard Łukasik admiral floty Roman Krzyżelewski	Dowództwo Marynarki Wojennej
6.	gen. broni Edward Pietrzyk	Dowództwo Wojsk Lądowych
7.	płk dr Krzysztof Barg	Wojskowe Centrum Aktywizacji Zawodowej
8.	gen. bryg Zbigniew Lewandowski gen. bryg. Włodzimierz Zieliński p.o. płk Gwidon Karolak gen. bryg. Ryszard Jabłoński	Wojewódzki Sztab Wojskowy w Warszawie
9.	gen. dyw. Leszek Chyła gen. dyw. Zbigniew Głowienka	Dowództwo Pomorskiego Okręgu Wojskowego w Bydgoszczy
10.	płk rez. Piotr Lemanowicz	Ośrodek aktywizacji zawodowej w Bydgoszczy
11.	płk dypl. Antoni Dębiński	Wojewódzki Sztab Wojskowy w Bydgoszczy
12.	płk Andrzej Skoracki płk Wiesław Wołowicz ppłk Ryszard Jasik mjr Marek Magowski	Wojskowa komenda uzupełnień w Grudziądzu
13.	gen. bryg. Jan Szałał	Wojewódzki Sztab Wojskowy w Olsztynie
14.	płk rez. Józef Klukow	Ośrodek aktywizacji zawodowej w Olsztynie
15.	ppłk Andrzej Ruszel ppłk dypl. Remigiusz Piasecki	Wojskowa komenda uzupełnień w Elblągu
16.	gen. bryg. Jerzy Baranowski gen. dyw. Ryszard Lackner	Dowództwo Śląskiego Okręgu Wojskowego
17.	płk rez. Tadeusz Melon	Ośrodek aktywizacji zawodowej we Wrocławiu
18.	płk Jan Zydróż płk Józef Adamski	Wojewódzki Sztab Wojskowy we Wrocławiu
19.	płk Henryk Szopa płk Henryk Kozłowski ppłk Michał Szymański	Wojskowa komenda uzupełnień w Legnicy
20.	płk Bolesław Wiss	Wojewódzki Sztab Wojskowy w Krakowie
21.	płk rez. Zygmunt Klupiński	Ośrodek aktywizacji zawodowej w Krakowie
22.	ppłk Antoni Krajewski ppłk dypl. Jarosław Żebrowski	Wojskowa komenda uzupełnień w Krakowie-Podgórzu
23.	płk dypl. Andrzej Wołowiecki płk dypl. Edward Rogowski płk dypl. Włodzimierz Warcholski płk dypl. Piotr Kaszuba	Wojewódzki Sztab Wojskowy w Gdańsku
24.	ppłk Sylwester Strąk ppłk Andrzej Peron	Wojskowa komenda uzupełnień w Słupsku

5.3 Wykaz organów, którym przekazano informację o wynikach kontroli.

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej
2. Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
3. Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
4. Prezes Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
5. Minister Obrony Narodowej
6. Sejmowa Komisja Obrony Narodowej
7. Senacka Komisja Obrony Narodowej.

5.4 Szczegółowe tabele i zestawienia liczbowe

Tabela nr 1

Wykaz żołnierzy zawodowych korzystających z różnych form pomocy rekonwersyjnej w okresie od 1 stycznia 2001r. do 30 czerwca 2005 r. przedstawia poniższe zestawienie:

Wyszczególnienie	Lata					Razem
	2001	2002	2003	2004	I półrocze 2005 r.	
Liczba żołnierzy uprawnionych do pomocy rekonwersyjnej w poszczególnych latach	2 017	3 631	7 962	4 410	1 543	19 563
Liczba uczestników korzystających z:						
- przekwalifikowania (lub przyuczenia do zawodu)	681	902	1 891	2 301	904	6 679
- doradztwa zawodowego*, w tym z seminariów rekonwersyjnych,	2 193	14 464	21 267	25 485	15 983	79 392
- pośrednictwa pracy	347	1 009	1 519	607	98	3 580
- praktyk zawodowych (uczestnicy, faktyczne zatrudnienie)	1 869	2 930	4 149	4 483	2 545	15 976
Ogólna liczba przypadków udzielenia pomocy rekonwersyjnej	2	12	48	31	45	138
Liczba żołnierzy zwolnionych z zawodowej służby wojskowej	3 443	17 394	25 694	28 719	18 867	94 117
	2 689	4 841	8 419	5 005	1 717	22 671

* w rubryce dotyczącej doradztwa zawodowego podano liczbę udzielonych porad

Tabela nr 2

Liczba złożonych wniosków dotyczących wybieranych kierunków przekwalifikowań przez byłych żołnierzy zawodowych w latach 2001-2005 (I półrocze):

Wyszczególnienie		Lata					Razem	
		2001	2002	2003	2004*	2005		
ilość złożonych wniosków o pomoc finansową w ramach rekonwersji	ogółem:	743	933	1 922	2 327	953	6 878	
	rozpatrzonych pozytywnie, w tym o sfinansowanie :	681/ 91%	902/ 97%	1 891/ 98%	2 301/ 99%	904/ 95%	6 679/ 97%	
	- zaocznych studiów podyplomowych,	50	85	106	132	49	422/6%	
	- studiów magisterskich,	11	21	97	96	14	239/4%	
	- licencjackich,	12	19	30	46	6	113/ 2%	
	specjalistycznych, w tym:	- języki obce,	55	85	238	325	182	885/13%
		- ochrona mienia i osób,	325/48	364/40	570/30	618/27	214/24	2 091/32%
		- prawo jazdy, itp.	81	129	340	372	171	1 093/16%
- inne		147	199	510	712	268	1 836/28%	

* W związku ze zmianą w trakcie 2004 r. ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych, od 1 lipca 2004 r. DSSiR wydawał decyzje o przyznanej pomocy rekonwersyjnej, natomiast decyzje te realizowały finansowo WSzW. Do 30 czerwca wydano 1.328 decyzji, natomiast od 1 lipca 2004 r. 973 decyzje, łącznie – 2.301 decyzji.

Tabela nr 3

Liczby byłych żołnierzy zatrudnionych na stanowiskach związanych z obronnością:

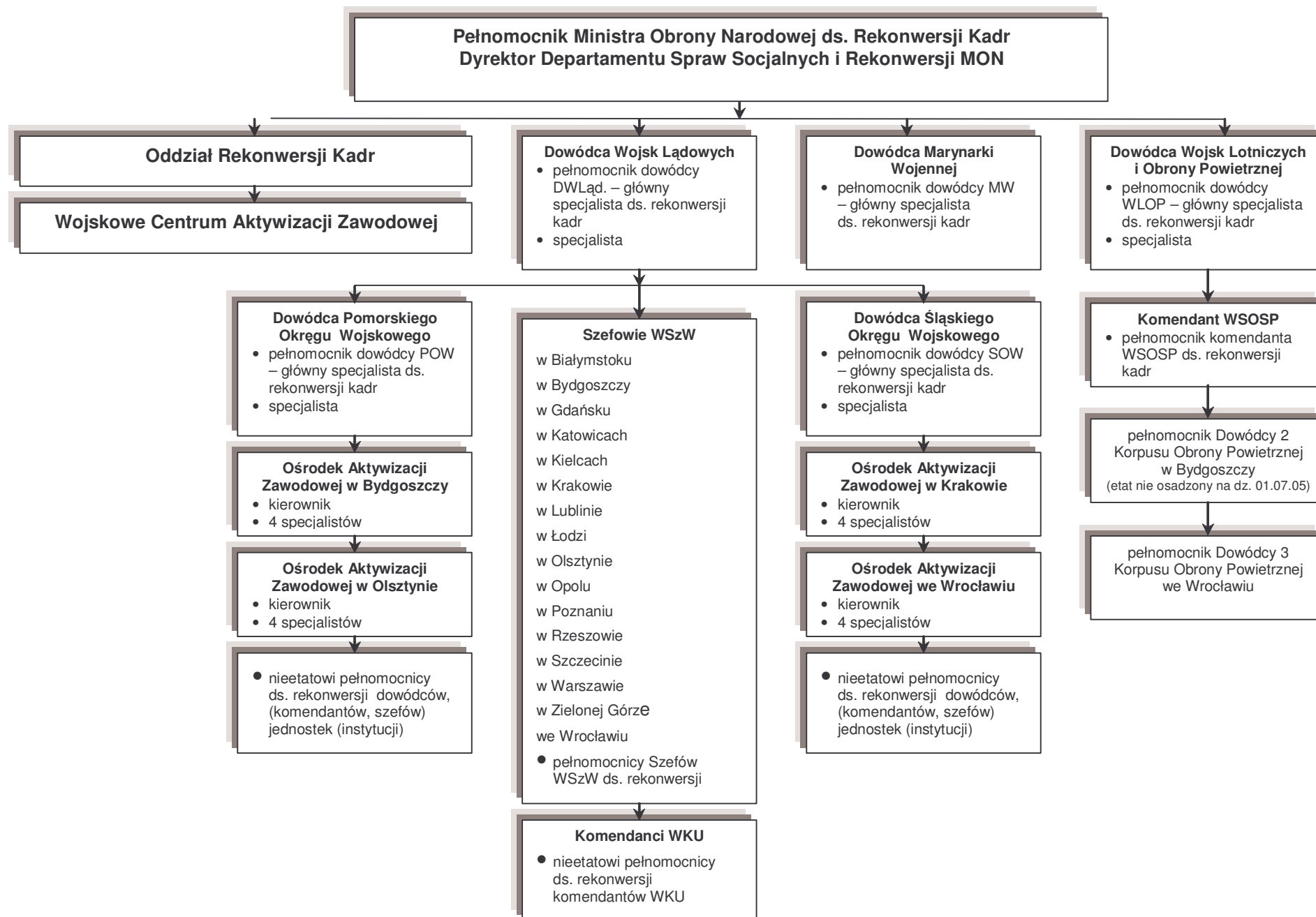
Wyszczególnienie	2001		2002		2003		2004		2005 (I połowa)	
	Ilość stanowisk związanych z obron, kraju	Liczba zatrudn. byłych żołnierzy zawod.	Ilość stanowisk związanych z obron, kraju	Liczba zatrudn. byłych żołnierzy zawod.	Ilość stanowisk związanych z obron, kraju	Liczba zatrudn. byłych żołnierzy zawod.	Ilość stanowisk związanych z obron, kraju	Liczba zatrudn. byłych żołnierzy zawod.	Ilość stanowisk związanych z obron, kraju	Liczba zatrudn. byłych żołnierzy zawod.
	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2
MON ⁴⁹	35 042	5 656	33 151	5 017	29 950	4 894	30 817	5 775	30 359	5 720
% byłych żołnierzy zatrudnionych na stan. zw. z obron, kraju	16,14		15,13		16,34		18,74		18,84	
Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych	239	4	182	3	162	5	166	5	1 ⁵⁰	5
% byłych żołnierzy zatrudnionych na stan. zw. z obron, kraju	1,67		1,65		3,09		3,01		500	
Urząd Lotnictwa Cywilnego	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
% byłych żołnierzy zatrudnionych na stan. zw. z obron, kraju	100		100		100		100		100	

⁴⁹ Wszystkie stanowiska pracy w urzędzie Ministra Obrony Narodowej oraz w jednostkach organizacyjnych podległych, podporządkowanych lub nadzorowanych przez Ministra Obrony Narodowej, a także w przedsiębiorstwach państwowych, dla których Minister Obrony Narodowej jest organem założycielskim, z wyjątkiem stanowisk pomocniczych, robotniczych i obsługi

⁵⁰ Do 30 czerwca 2004 r., zgodnie z Rozporządzeniem Prezesa Rady Ministrów z dnia 26 września 1997 r. w sprawie określenia stanowisk pracy związanych z obronnością kraju (Dz.U.97.124.787) wszystkie stanowiska w Urzędzie do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych oraz w jednostkach podległych temu urzędowi, z wyjątkiem stanowisk pomocniczych, robotniczych i obsługi były stanowiskami związanymi z obronnością kraju, po wejściu w życie Rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 27 lutego 2004 r. w sprawie stanowisk pracy związanych z obronnością kraju (Dz.U.04.35.310) tylko 1 stanowisko jest związane z obronnością kraju.

Schemat nr 1

Struktura Organów Rekonwersji Kadr w Siłach Zbrojnych RP

5.5 Wykaz aktów prawnych dotyczących kontrolowanej działalności

1. Ustawa z dnia 30 czerwca 1970 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (Dz. U. z 1997 r. Nr 10, poz. 55 ze zm.)⁵¹.
2. Ustawy z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (Dz. U. Nr 179, poz. 1750 ze zm.)⁵².
3. Ustawa z dnia 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu (Dz. U. z 2003 r. Nr 58, poz. 514 ze zm.)⁵³.
4. Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. Nr 99, poz. 1001 ze zm.).
5. Ustawa z dnia 18 grudnia 1998 r. o służbie cywilnej (Dz. U. z 1999 Nr 49, poz. 483 ze zm.).
6. Ustawa z dnia 25 maja 2001 r. o przebudowie i modernizacji technicznej oraz finansowaniu Sił Zbrojnych RP w latach 2001-2006 (Dz. U. Nr 76, poz. 804 ze zm.).
7. Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 26 września 1997 r. w sprawie określenia stanowisk pracy związanych z obronnością kraju (Dz. U. Nr 124, poz. 787).
8. Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 11 czerwca 1997 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu przyuczenia do zawodu lub przekwalifikowania, doradztwa zawodowego, odbywania praktyk zawodowych oraz pośrednictwa pracy, realizowanych przez wyspecjalizowane organy wojskowe, a także szczegółowych zasad i warunków korzystania z pomocy w tym zakresie przez żołnierzy zwolnionych z zawodowej służby wojskowej (Dz. U. Nr 63, poz. 398 ze zm.)⁵⁴.
9. Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 27 lutego 2004 r. w sprawie określenia stanowisk pracy związanych z obronnością kraju (Dz. U. Nr 35, poz. 310).
10. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 14 października 1997 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu kierowania żołnierzy zwolnionych z zawodowej służby wojskowej do pracy na stanowiska pracy związane z obronnością kraju (Dz. U. Nr 134, poz. 888 ze zm.)⁵⁵.
11. Porozumienie z dnia 25 marca 1999 r. między Ministerstwem Obrony Narodowej a Urzędem Pracy o współpracy w zakresie łagodzenia skutków bezrobocia wśród byłych żołnierzy zawodowych. (Nie obowiązuje od likwidacji Krajowego Urzędu Pracy w 2002 r.).
12. Porozumienie z dnia 17 października 2002 r. między Ministrem Obrony Narodowej a Komendantem Głównym Straży Granicznej o współpracy w zakresie przyjmowania do służby w Straży Granicznej byłych żołnierzy zawodowych.
13. Porozumienie z dnia 29 kwietnia 2003 r. między Ministrem Obrony Narodowej a Komendantem Głównym Policji o współpracy w zakresie przyjmowania do służby w Policji byłych żołnierzy zawodowych.
14. Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 7 czerwca 2004 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu korzystania przez żołnierzy zawodowych i byłych żołnierzy zawodowych z pomocy w zakresie przekwalifikowania, doradztwa zawodowego lub pośrednictwa pracy (Dz. U. Nr 147, poz. 1549).

⁵¹ Obowiązywała do 30 czerwca 2004 r.

⁵² Obowiązuje od 1 lipca 2004 r.

⁵³ Obowiązywała do wejścia nowej ustawy z 2004 r.

⁵⁴ Obowiązywała do 30 czerwca 2004 r.

⁵⁵ Obowiązuje do 30 czerwca 2004 r.